

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

**DOBROVOLNICKÁ PARTICIPACE A MOTIVACE K DOBROVOLNICTVÍ –
KOMPARATIVNÍ ANALÝZA STUDENTŮ VYBRANÝCH STUDIJNÍCH
OBORŮ**

Autor: Michaela Neuhöferová

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Šťovíčková Jantulová

Praha 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. Června 2014

.....
Michaela Neuhöferová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat své vedoucí Mgr. Magdaleně Šťovíčkové Jantulové za její doporučení a připomínky a za čas, který věnovala kontrolám této práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. et Mgr. Ondřeji Špačkovi, Ph.D. za podnětné konzultace analytické části. V neposlední řadě děkuji svým rodičům za to, že mi studium umožnili a všem svým blízkým a přátelům za podporu.

Obsah

1. ÚVOD	6
2. TEORETICKÁ ČÁST	9
2.1 Vymezení pojmu dobrovolnictví pro kontext této práce.....	9
2.2 Motivace k dobrovolnictví	10
2.2.1 Psychologický přístup	10
2.2.2 Sociologický přístup.....	12
2.2.3 Propojení psychologického a sociologického přístupu	14
2.2.4 Funkcionální přístup Claryho a kol.	16
2.4 Dobrovolnictví studentů.....	18
2.4.1 Míra dobrovolnické participace studentů	19
2.4.2. Motivace studentů k dobrovolnictví.....	20
2.4.3 Souvislost mezi dobrovolnictvím a oborem studia	21
3. METODOLOGICKÁ ČÁST	26
3.1 Výzkumné otázky a hypotézy	26
3.2 Výzkumná strategie.....	27
3.3 Výzkumná populace a výběr vzorku.....	27
3.4 Nástroj a technika sběru dat	28
3.5 Analýza dat.....	29
3.6 Hodnocení kvality výzkumu	29
3.7 Etika ve společenskovedním výzkumu	30
4. ANALYTICKÁ ČÁST	31
4.1 Popis vzorku.....	31
4.2 Dobrovolnická participace studentů.....	31
4.2.1 Formální participace	31
4.2.2. Neformální participace	36
4.2.3 Překážky v dobrovolnické činnosti	39

4.3 Motivace studentů k dobrovolnické činnosti	41
4.3.1 Dobrovolnictví lidí z referenční skupiny.....	41
4.3.2 Funkcionální přístup.....	42
4.4 Závěrečná diskuse	48
5. ZÁVĚR	54
6. SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY	57
7. PŘÍLOHA	59

1. ÚVOD

Přestože dobrovolnictví může mladým lidem poskytnout mnoho výhod jako například nové zkušenosti, zajímavé položky do životopisu, důležité kontakty či nové přátele, jejich míra dobrovolnické participace je v porovnání s participací jiných věkových skupin nízká (Francis, 2011; Frič, Pospíšilová, 2010). Je otázkou, zda příčina tkví v nezájmu mladých lidí, v české společnosti, ve které dobrovolnictví nefunguje jako běžná činnost, nebo ve špatných strategiích neziskových organizací, jež tyto výhody, které mohou být potenciální motivací k dobrovolnictví, nedostatečně zdůrazňují.

Ve své bakalářské práci se zabývám porovnáním dobrovolnické participace studentů tří vybraných studijních oborů a jejich motivací k této činnosti. Mezi zkoumané obory jsem zařadila humanitní obor, ekonomický obor a technický obor, přičemž pro každý z nich jsem zvolila vždy jednu takto zaměřenou fakultu, na které jsem výzkum prováděla. Při výběru tří odlišných oborů jsem vycházela z toho, že za mezioborovými rozdíly stojí odlišná hodnotová orientace studentů jednotlivých oborů. Cílem práce je pomocí kvantitativního výzkumu zjistit, zda a jak se od sebe studenti těchto oborů v dobrovolnické participaci a motivaci k dobrovolnictví odlišují.

Práce má dvě základní výzkumné otázky. První se týká dobrovolnické participace studentů a představuje ryze sociologická východiska. Druhá výzkumná otázka, která zjišťuje motivaci k dobrovolnictví, však kombinuje sociologický a psychologický přístup k motivacím, jelikož do velké míry vycházím z psychologicky zaměřeného výzkumu o funkcích dobrovolnictví Claryho a kol. (1998).

Dobrovolnictví obecně je v českém prostředí poměrně málo prozkoumaným jevem. Podrobně se tímto tématem zabývali pouze Frič a Pospíšilová ve svém díle Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století (2010). Co se týče výzkumu dobrovolnictví konkrétní sociální skupiny, s výjimkou díla Novotného, Staré a kol. – Dobrovolníci v nemocnicích (2002) a diplomových a bakalářských prací (např. Kristýna Lánská, 2013) nebyl v České republice proveden žádný. Zahraniční výzkumy se dobrovolnictvím různých sociálních skupin zabývají více a v současné době se hojně rozvíjejí právě výzkumy dobrovolnictví studentů. Příkladem může být výzkum Clare Holdsworth (2010), zabývající se dobrovolnictvím studentů ve Velké Británii.

Holdsworth je zároveň, vzhledem k mnou prostudované literatuře, jedinou autorkou, porovnávající dobrovolnickou participaci studentů mimo jiné podle studijního oboru.

Co se týče motivace k dobrovolnictví, v zahraniční literatuře existuje mnoho výzkumů zkoumajících tuto problematiku. Jejich autory jsou například Clary a kol. (1998); Rochester (2009); Son, Wilson (2012) či Unger (1991). Z autorů, zabývajících se motivací studentů k dobrovolnictví zmíním především Julii Francis (2011). Přestože v zahraniční literatuře lze nalézt mnoho výzkumů zabývajících se motivací k dobrovolnictví jak obecně, tak v populaci studentů či mladých lidí, výzkum, který by porovnával motivaci k dobrovolnictví podle studijního oboru, jsem neobjevila.

K provedení takto zaměřeného výzkumu mě vedla nejen absence podobného výzkumu v České republice i v zahraničí, ale především můj vlastní zájem o problematiku dobrovolnictví, jelikož sama jako dobrovolník působím a často jsem si kladla otázku, co mě vlastně k této aktivitě motivuje nejvíce. Zároveň jsem na Fakultě humanitních studií poznala mnoho spolužáků, kteří se dobrovolnictví také věnují, zatímco mezi mými známými, studujícími na jinak zaměřených fakultách či oborech, jsem se s dobrovolníky téměř nesešla. To mě přivedlo k myšlence, napsat svou bakalářskou práci právě na toto téma.

Přínos práce vidím v poskytnutí nových poznatků z oblasti dobrovolnické participace studentů, konkrétně právě v mezioborové komparaci, jelikož podobný výzkum zatím v českém prostředí nebyl proveden. Kromě toho práce poskytne fakta týkající se motivace studentů k dobrovolnictví, zejména pak zjištění, zda se liší podle studijního oboru. To by mohlo být v praxi využito například při získávání nových dobrovolníků mezi studenty, kdy by výsledek mohl odpovědět na otázku, zda by bylo vhodné aplikovat rozdílné strategie získávání nových dobrovolníků na studenty podle studijního zaměření tak, aby co nejvíce odpovídaly tomu, co student očekává a co by pro něj bylo nejdůležitější motivací.

V následující části práce představím teoretické zakotvení, konkrétně vysvětlení pojmu dobrovolnictví, jednotlivých přístupů k motivaci k dobrovolnictví a popis výstupů z dosavadních výzkumů týkajících se dobrovolnictví studentů, jejich motivace k této činnosti a rozdílů mezi studenty odlišných studijních oborů z hlediska dobrovolnické participace a hodnotových orientací.

Třetí část pojednává o metodologii výzkumu, kde vysvětluji a objasňuji výzkumnou metodu, výzkumné otázky a hypotézy, výzkumný vzorek, techniku sběru dat, způsob vyhodnocování výzkumu, nedostatky a zkreslení, které práce obsahuje, a rovněž etický aspekt výzkumu.

Ve čtvrté části se pak věnuji samotné analýze dat, kde především porovnávám hodnoty u respondentů z jednotlivých studijních oborů ve vztahu ke konkrétní otázce. V závěru analýzy dat souhrnně sděluji hlavní výstupy v souvislosti s předloženými hypotézami.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Vymezení pojmu dobrovolnictví pro kontext této práce

Obecně platná definice dobrovolnictví v akademické obci neexistuje (Frič, Pospíšilová, 2010), a proto jsem si pro svou práci vybrala definici Dekkera a Halmana, kteří nacházejí v odlišných definicích čtyři níže uvedené charakteristiky, jimiž pojem dobrovolnictví vysvětlují (2003 IN Frič, Pospíšilová, 2010). Ke všem je však možné vznést určité námitky (Frič, Pospíšilová, 2010).

1) *Dobrovolnictví je nepovinné*

Je otázkou, zda považovat dobrovolnictví za svobodně zvolené, pokud nás k němu dovedlo například morální donucení, nezaměstnanost, náboženství nebo potřeba nabrat zkušenosti pro budoucí placenou práci.

2) *Dobrovolnictví je neplacené*

Dobrovolníkům je často propláceno cestovné či jiné náklady nebo dostávají drobné dárky a pozornosti jako projev uznání. Znamená to tedy, že dobrovolnictví zcela bez nároku na odměnu není.

3) *Dobrovolnictví je konáno ve prospěch druhých*

Definice dobrovolnictví se liší v tom, zda z lidí, ke kterým svou dobrovolnickou činnost směřujeme, musíme některé vyřadit. Jsou jimi především nejbližší osoby. Například podle Pennera (2002) nelze do dobrovolnictví zahrnovat pomoc blízkým osobám (rodina, přátelé), protože v těchto případech máme pocit povinnosti a pomoc vychází z recipročního vztahu. Jiní autoři do dobrovolnictví nepočítají ani činnost, která souvisí s volným časem (např. sport, kultura) či práci pro vlastní organizaci nebo skupinu (Dekker, Halman, 2003 IN Frič, Pospíšilová, 2010).

4) *Dobrovolnictví má organizační kontext*

Organizační kontext odděluje dobrovolnictví formální od dobrovolnictví neformálního. V odborné literatuře se autoři zabývají především formálním dobrovolnictvím, kdy jsou dobrovolníci členy nějaké organizace a neformální dobrovolnictví obvykle vysvětlují pouze jako opak předchozího (Frič, Pospíšilová, 2010). Pennerova definice formálního dobrovolnictví říká, že je to dlouhodobé, plánované a svobodně zvolené prosociální chování, je konáno bez nároku na odměnu, ve prospěch cizích osob a odehrává se v organizačním kontextu. Důležitost organizačního kontextu dobrovolnictví vysvětluje

tím, že dobrovolnictví v rámci organizace je častější (Penner, 2002). Přestože bezpochyby existují lidé, kteří sami od sebe pomáhají cizím lidem (Colby & Damon, 1992 IN Penner, 2002), většina dobrovolníků koná svou činnost pod určitou organizací (Independent Sector, 1999 IN Penner, 2002). Jiný názor zastává Inglehart (2003, IN Frič, Pospíšilová, 2010), který říká, že v současných postindustriálních zemích, kde vzniká tzv. společnost vědění založená na vzájemné interakci jedinců a hodnotách individuálního sebevyjádření, se zvyšuje míra občanské participace a dobrovolnictví, ale dochází k odlivu od členství v konkrétních organizacích, tedy k odlivu od formálního k neformálnímu dobrovolnictví.

2.2 Motivace k dobrovolnictví

Hlavní problematikou mého výzkumu je motivace k dobrovolnictví, čili otázka, z jakého důvodu jedinci konají dobrovolnickou činnost, co je k bezplatné práci ve prospěch druhých lidí vede. „Ochota participovat na dobrovolnických aktivitách je formována hodnotami, které občané těmto aktivitám připisují a také je v nich nacházejí.“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 83). Právě hodnoty, které dobrovolníci v dobrovolnictví spatřují, vysvětlují, proč se mu věnují – tj. představují jejich motivaci. Existují dva primární pohledy na motivaci k dobrovolnické činnosti – psychologický a sociologický. (Frič, Pospíšilová, 2010)

2.2.1 Psychologický přístup

Podle Friče a Pospíšilové (2010) tkví psychologická perspektiva v tom, že původ motivace k dobrovolnictví je spatřován v hodnotách jedince. Jako zastávce tohoto přístupu uvádějí následující autory: Galston, 1993, Eisenberg et al., 1998; Bierhoff, Klein, Kramp, 1991 a další. Dobrovolník podle těchto autorů zastává altruistické postoje, je od přírody empatický a dobrovolnickou činnost koná pro dobro ostatních. Naproti tomu stavějí jedince, kteří si za obdobnou činnost nechají zaplatit a také ty, kteří v dobrovolnictví vidí pouze vlastní, egoistický zájem. Altruistická motivace vychází z lásky k bližnímu a z empatie vůči méně šťastným, čili z tzv. sociálního cítění. Psychologové tedy zdůrazňují altruistickou neboli emocionální motivaci k dobrovolnictví. Ta je nicméně často zpochybňována názory, že jakákoliv dobrovolnická činnost ve své podstatě dobrovolníkovi vždy přináší zisk ve smyslu uznání od okolí, výhod při hledání zaměstnání, víry v to, že se mu dobro v budoucnu vrátí apod. I v altruistické motivaci tedy někteří spatřují určitou míru egoismu. Psychologové, kteří se

zabývají vnitřními motivy jedinců k dobrovolnictví, většinou připouštějí, že existuje i sobecky motivovaný dobrovolník, ale zastávají názor, že neexistuje ani čistě altruistický dobrovolník, ani čistě sobecký. Každý dobrovolník je motivovaný tím, co mu dobrovolnictví přinese, ale zároveň chce pomoci druhým, což kombinuje altruistickou a egoistickou motivaci.

Příkladem psychologického pojetí motivace k dobrovolnictví může být například výzkum Lynette S. Unger (1991). Ve výzkumu se zabývá čtyřmi motivacemi k dobrovolnictví:

1) *sdílené dobro* - jedinci konají dobrovolnickou činnost proto, že je to výhodné pro jejich okolí nebo společnost obecně. V případě menší skupiny se může jednat o momentální nebo budoucí potřeby rodiny, např. darování krve, vedení kroužku pro děti apod. V tomto případě se určitý zisk dostává i těm, kteří sami dobrovolnickou činnost neprovozují.

2) *osobní výhody* – dobrovolníky motivuje osobní zisk například ve formě získání potřebných kontaktů, pobavení či zvýšení prestiže. Osobní výhody získávají jen ti, kteří jsou sami dobrovolníky.

3) *investice do lidského kapitálu* – pomocí dobrovolnictví mohou jedinci získat potřebné zkušenosti či schopnosti, díky kterým budou mít vyšší hodnotu na trhu práce.

4) *altruismus*, který je na rozdíl od ostatních zmíněných motivací zaměřen na potřeby ostatních a ke kterému Uter směřuje hlavní pozornost. Ačkoliv mnoho sociálních vědců odmítá existenci čistého altruismu a každé prosociální chování považuje za snahu o uspokojení vlastních potřeb, Unger předkládá tři důkazy o existenci altruistické motivace:

- Prvním důkazem je empatický charakter člověka, jenž byl prokázán například Hoffmanem, který pozoroval mimo jiné novorozence a jejich empatické reakce, které se ukázaly jako automatické (Hoffman, 1981 IN Unger, 1991). Právě emoční empatie byla prokázána jako původce prosociálního jednání.
- Následuje biologický důkaz, který na základě chování zvířat (např. dělení se o potravu, péče o potomky, zvláštní zbarvení v nebezpečí) dokládá, že určitý altruismus je přirozeným znakem živočichů navzdory tomu, že kvůli takovému chování mohou riskovat svůj život – čili jednají tak i přesto, že je to pro ně nevýhodné.
- Třetím důkazem je rozdíl mezi altruistickou a egoistickou motivací k dobrovolnictví, který zkoumal Batson a jeho kolegové (1981 IN Unger, 1991). Ti přicházejí s výsledkem, že jednání je altruistické, pokud to, co člověk obětuje, převažuje nad tím, co získá.

Unger (1991) provádí vlastní výzkum, pomocí kterého chce dokázat existenci altruistické motivace k dobrovolnictví. Výzkum sestavuje na základě hypotézy vzájemné prospěšnosti (utility interdependence hypothesis), jež spočívá v tom, že ideální míra dobrovolnické participace je přímo úměrná příjmu jedince, nepřímo úměrná časové náročnosti dobrovolnické aktivity a přímo úměrná potřebám komunity. Pokud se pomoc jedince zvyšuje s tím, jak se zvyšuje potřeba ostatních, znamená to altruistický motiv. Ukázalo se, že příjem jedince a časová náročnost mají na dobrovolnickou participaci pouze malý vliv. Jelikož však z výzkumu vyplynulo, že potřeby komunity mají vliv na míru dobrovolnictví, znamená to, že hypotéza vzájemné prospěšnosti byla alespoň částečně potvrzena. Vzhledem k tomu, že Unger ve výzkumu prokázala, že dobrovolnictví závisí na potřebách ostatních, dokázala existenci altruistické motivace k dobrovolnictví, která se navíc ukázala jako nezávislá na prospěchářských tendencích jedinců.

Altruistickou motivaci k dobrovolnictví zdůrazňují také autoři D. J. Burns, J. S. Reid, M. Toncar, J. Fawcett a C. Anderson (2006). Odmítají čistě egoistickou motivaci k dobrovolnictví - kladou si otázku, proč někteří jedinci usilují o vlastní prospěch prostřednictvím dobrovolnictví, namísto jiného způsobu. Pokládají za logické, že když se jedinec rozhodne pro dobrovolnickou činnost, musí být vždy alespoň částečně motivován altruisticky. Užívají výzkum Claryho a kol. (1998, viz níže) a jeho šest motivací k dobrovolnictví – kariéra, posílení ega, sociální vztahy, ochrana ega, znalosti, altruistické hodnoty a domnívají se, že každá z těchto motivací je spojena s altruismem. V jejich výzkumu se následně skutečně potvrdila významná souvislost mezi altruismem a všemi těmito motivacemi k dobrovolnictví a ukázalo se tedy, že altruismus nehraje roli pouze v altruistické motivaci. Nejslabší souvislost mezi altruismem a motivacemi se však projevila v kombinaci altruismus – kariéra a altruismus – posílení ega.

2.2.2 Sociologický přístup

Sociologové jsou převážně zastánci egoistické motivace k dobrovolnictví v tom smyslu, že dobrovolníci jsou podle nich *„ke své práci motivováni v první řadě kontextuálními faktory, jako jsou společenské odměny, úsilí dosahovat ideálů dobrého člověka a občanských ctností, sankce za snahy vyhybat se dobrovolnické práci pro komunitu, postoje příbuzných, důležitých přátel a rolových modelů, dostupnost příležitostí*

dobrovolně pracovat, náboženská povinnost apod.“ (Frič, Pospíšilová, 2010: s. 85). Sociologové přinášejí normativní pohled na motivaci: *„hodnoty poskytují nejširší vodítka pro sociální chování, ale nevedou přímo ke specifickému chování, proto musejí být doplněny normami, jež jsou sociálně podmíněny a legitimovány“* (Musick, Wilson, 2007, s. 82 cit. IN Frič, Pospíšilová, 2010). V této souvislosti je vhodné zmínit tzv. moderní občanský étos, který je možné interpretovat jako soubor principů, kterými se občan ve společnosti řídí. Tomuto pojmu se hojně věnuje český sociolog Radim Marada (2000). Na základě historického formování raně moderní občanské společnosti pomocí buržoazie velkých měst vysvětluje, že občanská společnost, která vznikla jako důsledek jazykové a základní kulturní jednoty (která vzbuzuje vzájemnou důvěru), vzdělání, ekonomické jistoty a rodinného života, udává étos, podle něhož lidé občansky jednají.

Sociologický přístup k motivaci k dobrovolnictví předkládají například sociologové Joonmo Son a John Wilson (2012). Ti se snaží zjistit, proč se v americké populaci lépe vzdělání a věřící lidé zapojují do dobrovolnictví více, než ostatní – tedy co tyto jedince k dobrovolnické činnosti motivuje. Autoři stavějí na tzv. socializační teorii, dle které se lidé dobrovolnický angažují z toho důvodu, že věří, že je to tak správné, přičemž tento postoj vychází z učení získaného působením v institucích, jakými jsou např. rodina, škola či církve (Wuthnow, 1995 IN Son, Wilson, 2012). Na tuto teorii navazují s tzv. normativní teorií, která říká, že lidé konají dobrovolnickou činnost, protože mají pocit, že je to jejich povinnost a očekávají, že i ostatní to tak chápou; obávají se sankcí, které by nastaly, kdyby tyto normy nedodrželi, a vysoce si cení společenského uznání, kterého se jim dostává v případě, že jednají v souladu s normami. Jako důvod toho, proč se vzdělanější a věřící lidé více dobrovolnický angažují, pokládají právě povinnost pomáhat druhým, kterou církve a škola jedincům vštěpují. Autoři oddělují motivaci v podobě pocitu občanské povinnosti a pocitu altruistické povinnosti. V jejich výzkumu se prokázal vztah mezi vyšším vzděláním a motivací k dobrovolnictví v podobě pocitu občanské povinnosti, což autoři vysvětlují tak, že *„vzdělání nejen zvyšuje povědomí o občanských záležitostech, ale také zvyšuje pravděpodobnost, že jedinec pochopí, že řešení sociálních problémů vyžaduje občanskou angažovanost“* (Son, Wilson, 2012, s. 494, vlastní překlad). Co se týče náboženství, autoři odlišují osobní víru od veřejné víry, kdy veřejná víra vychází ze sociálních vazeb a společenského života v rámci církevní organizace, zatímco osobní víra závisí pouze na samotném jedinci a na tom, jak se s vírou identifikuje. Výzkum prokázal vztah mezi osobní vírou a pocitem povinnosti (občanské i

altruistické) jako motivací k dobrovolnictví. Přestože se prokázal vliv pocitu povinnosti na dobrovolnickou angažovanost, autoři přiznávají, že tento vliv se neprokázal jako příliš silný, což vysvětlují změnami ve společnosti – slábnutím role zmíněných institucí ve výchově k odpovědnosti za blaho ostatních, změnou chápání sociální zodpovědnosti a zapojováním se do takových dobrovolnických aktivit, v nichž je kladený větší důraz na zábavu, než na povinnost.

Sociologický pohled na motivaci k dobrovolnictví předkládá také Julie Francis (2011), která za nejdůležitější podnět, který jedince vede k dobrovolnické angažovanosti, považuje, vzhledem ke své studii, participaci referenční skupiny jedince. Referenční skupina je podle definice sociologického slovníku „*skupina, jejíž členové jsou vůči sobě v častých, relativně intimních, přímých a převážně emočně určených osobních vztazích (...). Členové se silně ovlivňují, a proto se u nich vytvářejí podobné postoje, hodnotové představy a normy.*“ (Jandourek, 2001, s. 217). Julie Francis do této skupiny zahrnuje rodiče, sourozence a blízké přátele.

Friče a Pospíšilovou (2010) lze považovat za reprezentanty sociologického přístupu, když zdůrazňují egoistickou motivaci k dobrovolnictví (např. rozvoj osobnosti, pocit smysluplného života, kariéra), která podle nich přichází s nynější dobou charakteristickou vysokou mírou individualizace. Upouštějí tak od altruistických hodnot, které byly jako hlavní důvod pro dobrovolnictví primární dříve. S tímto nesouhlasí britský odborník na dobrovolnictví Rob Jackson, který tvrdí, že egoistická motivace k dobrovolnictví tu byla i dříve, ale nyní je přijatelnější než dříve ji přiznat, a proto to vypadá, že je to záležitost, která se objevuje až ve 21. Století (IN Evans; Saxton, 2005). Za dalším faktorem, který silně ovlivňuje motivaci k dobrovolnictví, považují Frič a Pospíšilová (2010) sociální kapitál – komunita je podle nich subjektem, který jedince primárně motivuje. Komunita poskytuje příležitosti pro dobrovolnickou participaci, je místem vzájemné důvěry a vytváří kolektivní identitu. Dobrovolníky může z tohoto hlediska motivovat například začlenění se do společnosti, trávení času s přáteli či dobrá pověst v komunitě.

2.2.3 Propojení psychologického a sociologického přístupu

Kromě sociologicky a psychologicky zaměřených výzkumů týkajících se motivace k dobrovolnictví, existují také výzkumy, které tyto perspektivy kombinují. Příkladem může být například Colin Rochester a jeho kolegové (2009), kteří přijímají stanovisko, že

motivace dobrovolníků vychází z kombinace jak osobního zájmu, tak prosociálních hodnot. Představují soubor klíčových hodnot, které mají výrazný vliv na dobrovolnictví:

- a) altruismus, který vychází z empatie a zájmu o ostatní
- b) solidarita, tzn. soudržnost a ztotožnění se se skupinou, pocit odpovědnosti vůči ní
- c) reciprocita, tedy vzájemnost; víra v to, že dobré bude dobrým oplaceno
- d) smysl pro rovnost a sociální spravedlnost

Rochester a kol. od sebe oddělují tři perspektivy dobrovolnictví a ke každé z nich přiřazují odlišné hodnoty a motivy, které mají vliv na dobrovolnickou participaci (schematický přehled viz Tabulka 1 níže):

1) Nezisková perspektiva

Tato perspektiva vidí podstatu dobrovolnictví v neplacené práci, kterou využívají neziskový sektor a veřejná správa. Zabývá se velkými, hierarchicky uspořádanými neziskovými organizacemi, které se věnují především veřejně prospěšným službám, jako např. školství či zdravotnictví. Přikládá důležitost vlivu formálních institucí (hlavně vlády a institucí veřejné správy). Podle této perspektivy zastávají dobrovolníci altruistické postoje a důvodem jejich činnosti je snaha pomoci potřebným.

2) Perspektiva občanské společnosti

Perspektiva občanské společnosti chápe dobrovolnictví jako formu občanské participace a směřuje především k menším členským organizacím. Zabývá se mimo jiné motivací dobrovolníků, sociálními sítěmi, komunitním životem a vzájemnou prospěšností. V této perspektivě je „*dobrovolník nazírán jako agent sociální změny (iniciátor a nositel řešení sociálních problémů), často bojující proti nespravedlnosti, za humanitní ideály a práva znevýhodněných skupin obyvatelstva*“ (Frič, Pospíšilová, 2010: s. 15). Hlavní motivací je zde spolupráce a vzájemná pomoc mezi lidmi v rámci organizované skupiny, kteří sdílejí stejné potřeby a problémy a společně usilují o zlepšení situace, o rovnost a spravedlnost. Důležité jsou zde demokratické hodnoty.

3) Volnočasová perspektiva

Třetí perspektiva na dobrovolnictví nahlíží jako na způsob trávení volného času. Tuto perspektivu zastává sociolog Robert A. Stebbins (2004 IN Rochester et al., 2009), který rozděluje volnočasové aktivity na seriózní, příležitostné a krátkodobé projektové. Ve spojení s dobrovolnictvím tedy vysvětluje, že záleží na dobrovolníkovi, do jaké míry se dobrovolnické činnosti věnuje a s jakou vážností. Hlavní motivací je nadšení dobrovolníka, touha zapojit se do něčeho, co ho baví a zlepšit své dovednosti v této

aktivitě. Vyjadřuje hodnoty seberealizace, zábavy, kreativity apod. Hlavními oblastmi, které nabízejí tuto formu dobrovolnictví, jsou umění (divadlo, hudba atd.), kultura a sport. Dodává, že v současnosti dochází k odlivu z neziskové perspektivy a perspektivy občanské společnosti do perspektivy volného času.

Tabulka 1 – Perspektivy nahlížení dobrovolnictví a jejich dimenze

Dimenze	Perspektiva		
	Nezisková	Občanské společnosti	Volnočasová
Motivace	Altruistická - dobrovolnictví je darem či pomocí pro méně šťastné	Komunitní, zakotvena ve sdílených potřebách nutnosti řešit společné problémy formou svépomoci a vzájemné pomoci	Entuziasmus, možnost získat kvalifikaci, najít sebevyjádření, uplatnit tvořivost
Oblast působení	Široká škála oblastí s důrazem na oblast welfare služeb	Vzájemná podpora a kampaně i mimo welfare politiky - doprava, plánování, životní prostředí	Umění, kultura, sport a rekreace
Organizační kontext	Formálně strukturované, profesionalizované organizace	Asociace organizované dobrovolníky a svépomocné skupiny	Široký komplex organizací, který zahrnuje i malé komunitně založené skupiny
Dobrovolnická role	Rekrutace pro specifickou roli pomocníka či doplňku placeného personálu	Člen asociace, který může plnit celou škálu rolí - od vůdčí až po operativní	Výkonný pracovník, praktik, účastník plus celá škála dalších rolí (trenér, manažer apod.)

Zdroj: Rochester et al, 2010 IN Frič, Pospíšilová, 2010: s. 12 – 13.

2.2.4 Funkcionální přístup Claryho a kol.

Také ve studii Claryho a jeho kolegů (1998) se autoři zabývají jak psychologickou, tak částečně i sociální motivací k dobrovolnictví. Právě z této studie budu v rámci svého výzkumu do velké míry vycházet. Cílem jejich práce bylo vytvořit systém pro porozumění a hodnocení motivace k dobrovolnictví a užívají k tomu funkcionální přístup. Funkcionalismus zdůrazňuje úsilí jednice o něco za účelem dosažení osobních a společenských cílů (Cantor, 1994; Snyder, 1993 IN Clary et al., 1998). Provádějí tzv. funkcionální analýzu, na základě studií sociálních psychologů Smithe, Brunera a Whitea a Katze (Smith, Bruner, White, 1956; Katz, 1960 IN Clary et al., 1998), kteří přicházejí s tím, že stejná činnost může různým lidem poskytovat různou funkci, tj. uspokojuje je jiným způsobem. Clary a kol. se věnují funkcím, které poskytuje dobrovolnictví. „Z tohoto funkčního přístupu k dobrovolnictví vyplývá, že lidé mohou být rekrutováni k

dobrovolnické práci v případě, že tato činnost zaujme jejich psychologické funkce. Spokojení dobrovolníci se z nich pak stanou do té míry, do jaké bude tato dobrovolnická práce prospívat jejich psychologickým funkcím, a budou chtít v této činnosti pokračovat do takové míry, do jaké budou jejich psychologické funkce touto službou uspokojovány“ (Clary et al, 1998, s. 1518, vlastní překlad). Stejně jako Katz a Smith a kol. se při výběru funkcí snažili reflektovat velké psychologické teorie lidské podstaty (např. Gestalt, behaviorismus, utilitarianismus atd.) a aplikovali motivační funkce, na kterých se ve svých výzkumech shodli tito autoři. Clary a kol. (1998) ve výsledku sestavili soubor šesti motivačních funkcí, které dobrovolnictví jedincům poskytuje; jsou jimi zkušenostní funkce, která přináší smysl pro porozumění světu; hodnotová funkce, jež umožňuje vyjádřit hluboké hodnoty a přesvědčení jedince, podpůrná funkce, posilující ego či funkce ochrany ega, která ulevuje od nežádoucích a nepříjemných znaků a pocitů jedincovy osobnosti. Dále pak kariérní funkce dobrovolnictví, umožňující získat vhodné pracovní zkušenosti a funkce sociální, jež pomáhá lidem zapadnout do pro ně důležité referenční skupiny. Níže jsou jednotlivé funkce podrobněji popsány:

1) Hodnotová funkce

Dobrovolnictví umožňuje vyjádřit své hodnoty, související s altruistickým a humanitárním zájmem o ostatní jedince. Zájem o ostatní odlišuje dobrovolníky od těch, kteří dobrovolníky nejsou, a je zásadní pro to, zda dobrovolník svou práci dokončí.

2) Zkušenostní funkce

Dobrovolnictvím může jedinec získat nové zkušenosti či procvičit již nabyté znalosti a schopnosti a podporuje rozvíjení sebe sama.

3) Sociální funkce

Dobrovolnictví nabízí mnoho příležitostí k seznámení s novými lidmi nebo k zapojení se do činnosti, kterou hodnotí příznivě určitá skupina lidí, která je pro jedince důležitá.

4) Kariérní funkce

Dobrovolnictví může přinést výhody při hledání zaměstnání. Pro jedince může být dobrovolnictví jak vhodnou přípravou na určitou práci, tak i způsob, jak si udržet potřebné schopnosti – např. v době nezaměstnanosti.

5) Ochranná funkce

Dalším motivem může být ochrana ega, kdy dobrovolnictví může jednak mírnit nepříznivé pocity, dále pak může pomáhat k tomu, aby se jedinec necítil vinně za to, že má v životě větší štěstí než ostatní nebo může přispět k vypořádání se s vlastními problémy.

6) Podpůrná funkce

Posledním motivem je posílení ega, kdy dobrovolnictví může působit příznivě na jedincovu osobnost, umožnit seberozvoj a zvýšit sebeúctu.

Autoři vytvářejí tzv. „Inventář funkcí dobrovolnictví“ (Volunteer Functions Inventory – VFI), související se šesti zmíněnými psychologickými a sociálními funkcemi, přičemž každá funkce je v soupisu zastoupena pěti výroky a jedná se tedy o soubor třiceti výroků. Tyto výroky představují, co jedince k dobrovolnictví motivuje.

Frič a Pospíšilová (2010) do jisté míry ve svém výzkumu vycházeli právě z výzkumu těchto autorů, ale přidali k nim kategorie související s volným časem (hédonistická motivace) a s občanskými principy (normativní motivace) a to proto, aby struktura odpovídala Rochesterovým perspektivám. Rozhodla jsem se proto tyto dvě kategorie do výzkumu přidat.

Julie Francis (2009), kterou jsem zmiňovala již v podkapitole 2.2.2, nachází nedostatek ve studii Claryho a kol. (1998) v tom, že se autoři málo zabývají sociálními vlivy a jako důvod pro dobrovolnickou činnost zohledňují pouze funkce dobrovolnictví, které se v jejím výzkumu týkajícím se dobrovolnictví vysokoškolských studentů, neprokázaly jako plně vysvětlující motivaci současných studentů k této činnosti. Ve své studii zjistila, že větší vliv na jedincovo dobrovolnictví má jeho referenční skupina, konkrétně rodiče, sourozenci a blízcí přátelé – pokud se dobrovolnický angažují lidé z jedincovy referenční skupiny, je velká pravděpodobnost, že se bude angažovat i sám jedinec. Její poznatky budu ve výzkumu také využívat.

2.4 Dobrovolnictví studentů

Jelikož jsou studenti mojí výzkumnou populací, budete se tato část mé práce věnovat právě jim a jejich dobrovolnické participaci.

Podle samostatného výzkumu Terezy Pospíšilové (2010), který se týkal vzorců a hodnot dobrovolnictví, existují tři hlavní skupiny lidí, kteří jsou dobrovolníky. Za prvé jsou jimi lidé v důchodu, kteří mají dostatek volného času, dále pak matky (nikoliv však matky úplně malých dětí, protože v tomto období možnost konání dobrovolnických aktivit z důvodu časové vytíženosti takřka zaniká), jež jsou do dobrovolnictví vtaženy svými dětmi (např. pomoc ve škole či školce) a studenti, kteří mají v období studia oproti lidem v zaměstnání více volného času, jsou flexibilnější a nemusejí vydělávat peníze na obživu, což jim umožňuje věnovat se dobrovolnictví.

Astin a Sax (1998 IN Haski-Leventhal et al. 2008) na základě svého výzkumu upozorňují na důležitost konání dobrovolnických aktivit v rámci studia, když říkají, že tato činnost podporuje akademický rozvoj, schopnosti a občanskou odpovědnost. Dále může přinést zkušenosti potřebné pro budoucí zaměstnání či pomoci při jeho výběru a dobrovolnická aktivita je v neposlední řadě přínosnou položkou v životopisu, což může pomoci při hledání práce.

2.4.1 Míra dobrovolnické participace studentů

Ze zahraničních autorů se dobrovolnictví studentů věnuje například Julie Francis (2009). Ta v první řadě zmiňuje jejich nízkou participaci, kterou vidí jako paradox vzhledem k množství výhod a zkušeností, které dobrovolnictví může poskytnout. Smith to vysvětluje slabou marketingovou strategií neziskových organizací, které neumějí mladé lidi přilákat na zmíněné výhody (Smith, 1999 IN Francis, 2009). Svým výzkumem týkajícím se motivace studentů k dobrovolnictví chce Francis přispět ke zlepšení situace tak, že upozorňuje na motivaci, kterou studenti k této činnosti mají a snaží se přimět neziskové organizace, aby podle toho na svých nabídkách a marketingu zapracovali.

Frič a Pospíšilová (2010) provedli výzkum v České republice, který se týkal participace, stability, pravidelnosti a intenzity dobrovolnické činnosti. Budu se věnovat výsledkům věkové kategorie 15 – 24 let, která odpovídá mojí výzkumné skupině studentů bakalářského studia. Ukázalo se, že v České republice nefunguje trend zvyšování angažovanosti mladých lidí. Co se týče formálního dobrovolnictví, tato věková skupina neprokázala velký rozdíl oproti ostatním věkovým skupinám, ale v neformálním dobrovolnictví byla méně aktivní než ostatní skupiny. V České republice obecně převažuje trend neformálního dobrovolnictví nad formálním, proto se domnívám, že i mnou zkoumaní studenti budou aktivnější v neformálním dobrovolnictví, než ve formálním.

- Hypotéza: Studenti všech oborů se zapojují více do neformálního dobrovolnictví než do formálního

Z hlediska intenzity se dobrovolnictví věnuje česká mládež nejméně ze všech věkových skupin. Mladí lidé jsou také nejslabší skupinou z hlediska stability, neboť se věnují převážně krátkodobým dobrovolnickým aktivitám (v délce do 3 let). V ohledu pravidelnosti se mladí lidé pohybují ze všech věkových skupin nejvíce ve volných dobrovolnických aktivitách, které se odehrávají pouze několikrát do roka (Frič,

Pospíšilová, 2010). Lze tak usoudit, že mladí lidé jsou prototypem nového dobrovolníka, kterého Lesley Hustinx popisuje jako dobrovolníka, který se své činnosti věnuje nepravidelně, krátkodobě a s malou intenzitou oproti dřívějším dobrovolníkům (Hustinx, 2004 IN Frič, Pospíšilová, 2010).

- Hypotéza: Studenti všech oborů se věnují dobrovolnictví převážně nárazově a nepravidelně

Vzhledem k typu organizace občanské společnosti se mladí dobrovolníci, mezi které Frič a Pospíšilová zahrnují dobrovolníky ve věku 15 – 24 let, zapojují především do tzv. starých zájmových organizací, které se věnují kultuře, sportu, dobrovolnému hasičství či aktivitám mládeže. Vysokoškolsky vzdělaní dobrovolníci se ve velké míře věnují své činnosti v tzv. advokačních organizacích, které se zabývají obhajobou práv a zájmů (např. ochrana lidských práv, životního prostředí či rozvoj občanské společnosti); (Frič, Pospíšilová, 2010). Z toho vyplývá, že mnou oslovení respondenti by se měli participovat převážně v těchto typech organizací.

- Hypotéza: Studenti všech oborů se dobrovolnický angažují nejvíce ve starých zájmových a advokačních organizacích

2.4.2. Motivace studentů k dobrovolnictví

Studii, které se týkají motivací k dobrovolnictví a zároveň se výrazně zaměřují na motivaci studentů k této činnosti, je velmi málo. Tématem se zabývá například Julie Francis (2009). Francis ve svém výzkumu zkombinovala dotazník Claryho a jeho kolegů s otázkami týkajícími se dobrovolnické participace osob spadajících do referenční skupiny respondenta, přičemž z jejího výzkumu vyplynulo, že největší vliv na dobrovolnickou angažovanost studentů má právě angažovanost osob z jejich blízkého okolí, konkrétně rodičů, sourozenců a blízkých přátel. Vzhledem k tomu, že období studia je pro jedince doba, kdy přichází do kontaktu se spoustou nových přátel a stále je to období, kdy na něj má velký vliv rodina, domnívám se, že participace osob z referenční skupiny bude studenty velmi ovlivňovat.

- Hypotéza: dobrovolnictví osob z referenční skupiny jedince silně motivuje k dobrovolnické participaci bez ohledu na studijní zaměření.

Kromě této studie lze zmínit například výzkum Henrietty Grönlund, et al. (2011). Autoři provedli výzkum, který se týkal srovnání dobrovolnické participace studentů ze třinácti různých zemí. Mimo jiné se zabývali právě motivací k dobrovolnické činnosti. Ve

výzkumu vycházejí z myšlenky, že kultura a sociální politika země ovlivňují postoje k dobrovolnictví - jelikož se jednotlivé kultury liší v normách a hodnotovém systému, znamená to, že i motivace k dobrovolnictví a jeho význam se v kulturách různí. Do výzkumu zahrnuli následující státy: USA, Kanada, Belgie, Čína, Chorvatsko, Anglie, Finsko, Indie, Izrael, Japonsko, Korea, Nizozemsko a Nový Zéland. Dotazník nabízel následující možnosti motivace: 1) altruismus, 2) kariérní využití, 3) vzdělávání se, 4) sociální motivace (blízcí lidé jsou dobrovolníky nebo od studenta tuto činnost vyžadují), 5) ochrana před nepříjemnými pocety či problémy. Pořadí motivačních dimenzí vyšlo ve všech zemích stejné - na prvním místě altruismus, dále pak vzdělávání, kariéra, sociální motivace a nakonec ochrana. Jelikož podle mého názoru žádná z těchto zemí není vhodná pro srovnání s Českou republikou (na základě podobného historického vývoje, politické situace, míry vyspělosti apod.), nezdá se mi vhodné na základě této studie vyvozovat hypotézy.

2.4.3 Souvislost mezi dobrovolnictvím a oborem studia

Co se týče vztahu mezi oborem studia a mírou participace, touto problematikou se zabývá například Clare Holdsworth (2010), která provedla výzkum dobrovolnictví mezi britskými studenty. Zjišťovala rozdíly v angažovanosti na základě pohlaví, etnické skupiny, socioekonomického zázemí, míry začlenění do sociálních skupin (např. pohlaví, etnická skupina, náboženství apod.) a typu univerzity. Největší rozdíly ovšem zjistila v oboru studia. Nejvyšší míru dobrovolnické participace našla u studentů lékařství, dále pak studentů biologie, sociálních věd, práva a historických a filosofických studií. Naopak podprůměrná byla angažovanost v oborech fyzika, matematika, strojírenství, architektura, obchod, jazyky, lingvistika a umění. Vysvětluje to tak, že obory, kde je míra angažovanosti v dobrovolnických aktivitách vysoká, si vybírají ti, kteří chtějí pracovat s lidmi. Kromě toho také zdůrazňuje fakt, že studenti těchto oborů mají více možností najít takovou dobrovolnickou činnost, která by byla přínosná pro jejich budoucí povolání, než studenti dalších oborů, a proto se jim může zdát výhodné se do takové činnosti zapojit. To také může vysvětlovat, proč se studenti těchto oborů zapojují více. Kromě toho také zjistila, že důležitým faktorem je členství ve školních a mimoškolních aktivitách obecně, neboť se ukázalo, že studenti, kteří jsou členy různých spolků, klubů či komunit se do velké míry angažují také dobrovolnický.

- Hypotéza: Studenti, kteří jsou členy nějakého klubu, spolku či sdružení, které funguje jako nezisková organizace, jsou s velkou pravděpodobností také dobrovolníky, nezávisle na oboru studia.

Dále mezi autory, kteří se zabývají touto problematikou, patří Debbie Haski-Leventhal a její kolegové (2008), kteří se domnívají, že výběr oboru, který chce jedinec studovat a tedy i výběr budoucího zaměstnání ovlivňuje jeho občanskou angažovanost. Jsou totiž toho názoru, že obor, který člověk studuje, je v souladu s jeho prosociálním chováním a příchod do kolektivu stejně zaměřených lidí toto chování posiluje. Vycházejí především ze studie J. Hollanda, který tvrdí, že existuje několik skupin osobností, přičemž každý typ je vhodný pro jiný typ studia či zaměstnání. Těmito skupinami jsou: 1) realisté, 2) průzkumníci, 3) umělci, 4) společenští lidé, 5) podnikaví lidé, 6) tradiční lidé. Holland připomíná, že každý typ osobnosti je utvářen směsicí různých společenských vlivů (Holland 1966, 1973 IN Haski-Leventhal, 2008). Ve své studii, která se týkala 12 zemí, porovnávali studenty sociálních věd, humanitních věd, studenty obchodu a podnikání, přírodních věd a inženýrství. Největší angažovanost ukázali studenti humanitních věd, následovali studenti věd přírodních, dále studenti strojírenství, obchodu a podnikání a na posledním místě překvapivě skončili studenti věd sociálních.

Nicméně vliv na angažovanost studentů jednotlivých fakult může mít i prostředí fakulty. Dá se předpokládat, že studenti humanitních studií, jejichž studium zahrnuje sociologické a politické předměty více než studium dalších dvou studijních oborů, jsou z univerzitního prostředí lépe informováni o dobrovolnictví obecně i o možnostech, kde a jak je možné se participovat. Právě tato lepší obeznámenost je může přivést k tomu, aby uvažovali o zapojení se do dobrovolnické aktivity stejně jako o tom, v čem by pro ně tato činnost mohla být zajímavá. Pokud vezmeme v úvahu náplň studia ostatních studijních zaměření, toto předpokládat nelze. Na základě této úvahy a výzkumů Clare Holdsworth (2010) a Debbie Haski-Levans a kol. (2008) se domnívám, že studenti humanitního oboru se budou dobrovolnický angažovat více než studenti ostatních fakult. Kromě toho také předpokládám, že se studenti humanitního oboru budou během studia dobrovolnický zapojovat více, než před nástupem na vysokou školu právě z důvodu možnosti získat informace o dobrovolnictví díky tematicky orientovaným předmětům, což u zbývajících oborů předpokládat nelze.

- Hypotéza: Nejvyšší míru dobrovolnické participace vykazují studenti humanitního oboru

- Hypotéza: Studenti humanitního oboru se na rozdíl od studentů ostatních oborů během studia angažují více než před nástupem na vysokou školu

Nyní se zaměřím na motivaci k dobrovolnictví podle studovaného oboru. Bohužel jsem nenašla žádnou literaturu, která by se tomuto tématu věnovala. Využiji ale dvě studie, které se zabývají hodnotovou orientací¹ studentů vybraných oborů. Jelikož podle definice hodnot² hodnoty jedince ovlivňují jeho motivaci, považuji tyto studie za přínosné pro svou práci.

První z těchto studií je finský výzkum, který prováděli Liisa Myyry a Klaus Helkama (2001) a týkal se hodnotových orientací studentů tří oborů. Vycházeli přitom ze Schwartzova výzkumu hodnot, který obsahoval 56 hodnot, které byly rozděleny do 12 hodnotových orientací (moc, práce, úspěch, hédonismus, stimulace, soběstačnost, všestrannost, shovívavost, tradice, přizpůsobivost, bezpečnost a duchovnost), kdy každá ze skupin měla předpovídat určitý motivační typ (Schwartz, 1992 IN Myyry, Helkama, 2001). Využili přitom Sprangerovu typologii člověka, konkrétně ekonomický a sociální typ lidí. Ekonomického člověka popisuje Spranger jako soutěživého, zaměřeného na úspěch a moc. Sociální člověk se podle něj stará o ostatní lidi a jsou pro něj důležité hodnoty života a lásky. (Spranger, 1928 IN Myyry, Helkama, 2001). Na tomto základě – spojením Sprangerovy a Schwarzovy teorie vytvořili hypotézy přiřazením jednotlivých hodnotových skupin k oboru studia: Výsledkem výzkumu bylo následující:

- sociální vědy: všestrannost, duchovnost
- ekonomie: práce, úspěch, shovívavost
- technické vědy: bezpečnost, tradice, přizpůsobivost.

Druhou studií je český výzkum Michaely Šmídové, Martina Vávry a Tomáše Čížka (2010), kteří do velké míry vycházejí právě z výzkumu zmíněných finských autorů. Věnují se také studentům ze tří typů fakult - pedagogické, ekonomické a technické a

¹ Hodnotové orientace „vyjadřují cestu, zacílení, směr, kterým se hodnoty (a zřejmě i z nich vyplývající chování) budou pravděpodobně ubírat či ubírají (...); na základě hodnotových orientací je možné konstruovat převažující zaměření hodnot u určitého subjektu...“ (Prudký a kol. 2009: 34–35)

² Motivace je „psychologický stav, vyvolávající činnost, chování či jednání a zaměřující je určitým směrem...V užším smyslu jsou ustavujícím prvkem této struktury jednotlivé motivy, v širším smyslu tato struktura zahrnuje též potřeby, postoje, individuální hodnoty a zájmy, případně hodnotové nebo zájmové orientace“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 651 – 652)

jejich hodnotovým orientacím. Autoři tyto hodnotové orientace zjišťovali podle baterie výroků, přičemž skupiny výroků charakterizovaly vždy jednu hodnotou orientaci. Po provedení faktorové analýzy sestavili soubor osmi hodnotových orientací: „hédonistická“ (individualistická), „rovnostářská“, „liberální“, „prorodinná“, „xenofobní“, „přizpůsobivá“, „náboženská“ a „nihilistická“. Zjistili velký rozdíl mezi hodnotami studentů pedagogického a strojního zaměření.

- 1) Studenti pedagogické fakulty byli více orientováni nábožensky, pro-rodinně a rovnostářsky. Autoři tuto rovnostářskou orientaci interpretují tak, že se „*mezi budoucími pedagogy pravděpodobně častěji objevuje tendence k solidaritě a ‚touha‘ po větší sociální spravedlnosti*“ (Šmídová, Vávra, Čížek, 2010: s. 11).
- 2) O studentech strojní fakulty z výzkumu vyplynulo, že jsou více zaměřeni na kariéru, sociální jistotu a jsou více přizpůsobiví.
- 3) Studenti ekonomické fakulty se většinou pohybovali mezi dvěma zmíněnými fakultami. Nejvíce ze všech ale inklinují k hédonistickým hodnotám.

Autoři se ujistovali, zda rozdíly v hodnotách nesouvisejí pouze s jiným sociodemografickým prostředím či s pohlavím, ale tyto pochybnosti se nepotvrdily. (Šmídová, Vávra, Čížek, 2010).

Na základě těchto studií, které prokazují souvislost mezi oborem studia a hodnotovou orientací studentů, a definice motivace, která říká, že motivace mimo jiné vychází z hodnot jedince, vyvozují, že spolu bude souviset motivace k dobrovolnictví a obor studia. Předpokládám, že studenti humanitního oboru, kteří podle výzkumu zastávají nejvíce hodnoty souvisějící se solidaritou a sociální spravedlností, se budou angažovat v neformálním dobrovolnictví více než studenti ostatních oborů a bude je k dobrovolnictví vést altruistická motivace více, než studenty ostatních fakult. Pro studenty technického oboru, hodnotově orientované na kariéru a sociální jistotu pak bude důležitější kariérní motivace než pro studenty ostatních fakult. A pro studenty ekonomického oboru bude hédonistická motivace důležitější než pro studenty ostatních fakult.

- Hypotéza: Studenti humanitního oboru se zapojují do neformálního dobrovolnictví více než studenti ostatních oborů.
- Hypotéza: Studenti humanitního oboru jsou k dobrovolnictví motivováni altruistickými hodnotami více než studenti ostatních oborů.

- Hypotéza: Studenti ekonomického oboru jsou k dobrovolnictví hédonisticky motivováni více než studenti ostatních oborů.
- Hypotéza: Studenti technického oboru jsou k dobrovolnictví motivováni kariérně více než studenti ostatních oborů.

3. METODOLOGICKÁ ČÁST

3.1 Výzkumné otázky a hypotézy

Na základě výše zpracovaného teoretického základu vycházejícího z odborné literatury jsem vytvořila základní výzkumné otázky, které jsem se snažila následovně pomocí analýzy zodpovědět. Přestože jsem jednotlivé hypotézy, jejichž základ tkví především ve výše uvedených výzkumech, uváděla průběžně již v teoretické části, rozhodla jsem je v této části zrekapitulovat. Jsou uvedeny vždy u výzkumné otázky, se kterou souvisejí.

1) Existuje rozdíl mezi podobou dobrovolnictví u studentů různého studijního zaměření?

Touto výzkumnou otázkou jsem se snažila zjistit, zda a jak se mezioborově liší: formální dobrovolnická participace studentů jednotlivých zaměření; typ organizací, v rámci nichž se dobrovolnictví věnují; frekvence konání dobrovolnické činnosti; neformální dobrovolnická participace, její typ a frekvence a také bariéry, které studentům brání v konání dobrovolnictví nebo konání dobrovolnictví ve větší míře.

H1: Nejvyšší míru dobrovolnické participace vykazují studenti humanitního oboru

H2: Studenti všech oborů se věnují dobrovolnictví převážně nárazově a nepravidelně

H3: Studenti humanitního oboru se na rozdíl od studentů ostatních oborů během studia dobrovolnický angažují více než před nástupem na vysokou školu

H4: Studenti všech oborů se dobrovolnický angažují nejvíce ve starých zájmových a advokačních organizacích

H5: Studenti všech oborů se zapojují více do neformálního dobrovolnictví než do formálního

H6: Studenti humanitního oboru se zapojují do neformálního dobrovolnictví více než studenti ostatních oborů.

H7: Studenti, kteří jsou členy nějakého klubu, spolku či sdružení, které funguje jako nezisková organizace, jsou s velkou pravděpodobností také dobrovolníky, nezávisle na oboru studia.

2) Existuje rozdíl v motivaci k dobrovolnictví u studentů jednotlivých zaměření?

Této výzkumné otázce jsem se věnovala v druhé části analýzy. Účelem této části analýzy bylo porovnání výsledků u otázek, které se týkaly motivace k dobrovolnické činnosti a indikovat rozdíly mezi jednotlivými obory. Cílem bylo zjistit, zda studenti různých oborů jsou zároveň odlišně motivováni k dobrovolnictví.

H8: Studenti humanitního oboru jsou k dobrovolnictví motivováni altruistickými hodnotami více než studenti ostatních oborů.

H9: Studenti ekonomického oboru jsou k dobrovolnictví hédonisticky motivováni více než studenti ostatních oborů.

H10: Studenti technického oboru jsou k dobrovolnictví motivováni kariérně více než studenti ostatních oborů.

H11: Dobrovolnictví osob z referenční skupiny jedince silně motivuje k dobrovolnické participaci bez ohledu na studijní zaměření.

3.2 Výzkumná strategie

Ve svém výzkumu jsem použila kvantitativní výzkumnou strategii, protože výzkumnou otázku představují vztahy mezi pozorovatelnými proměnnými. Kvantitativní výzkum využívá deduktivní metodu – z teoretického základu vyvozujeme hypotézy, které představují návrh toho, jaké vztahy by měly být mezi proměnnými, aby byla hypotéza pravdivá; po sběru dat dochází k ověřování hypotéz, které poté lze potvrdit či zamítnout. (Disman, 2002: s. 76, 77)

3.3 Výzkumná populace a výběr vzorku

Mojí výzkumnou populací byli vysokoškolští studenti bakalářského studia tří odlišných oborů. Jednalo se o humanitní, ekonomické a technické zaměření, aby byl výzkum srovnatelný s výše zmíněným výzkumem o hodnotových orientacích vysokoškolských studentů. Jako zástupce těchto oborů jsem konkrétně vybrala studenty Fakulty humanitních studií Karlovy univerzity (v analýze užívám pojmenování „humanitní obor“), studenty Podnikohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické (v analýze jako „ekonomický obor“) a studenty Fakulty stavební z Českého vysokého učení technického v Praze (v analýze jako „technický obor“).

Respondenty jsem získávala na přednáškách či seminářích v prostorách učeben konkrétních fakult. Záměrně jsem vybírala takové přednášky, které nebyly zaměřeny tak, že by se dal očekávat vysoký podíl dobrovolníků navštěvujících právě tyto předměty, k čemuž by mohlo dojít zejména na Fakultě humanitních studií, kde jsem tedy respondenty získávala především v přednáškách či seminářích zabývajících se anglickým jazykem a obecnou sociologií. Jednalo se tedy o účelový výběr.

3.4 Nástroj a technika sběru dat

Jako nástroj sběru dat jsem zvolila standardizovaný dotazník. Na začátek dotazníku jsem umístila krátké uvedení zahrnující představení mé osoby, účel dotazníku a vysvětlení pojmu dobrovolnictví, abych tím předešla případným nedorozuměním. Samotný dotazník byl tvořen dvěma částmi – první část tvořily obecné otázky týkající se základních informací o respondentovi (pohlaví, věk, fakulta apod.) a jeho dobrovolnické participace (zda se dobrovolnictví věnuje, jak dlouho, jak často, v jakém odvětví apod.). Při konstrukci této části dotazníku jsem vycházela především z dotazníku, který pro svou bakalářskou práci vytvořila Kristýna Lánská (2013) na základě upravených otázek z výzkumu Friče a Pospíšilové (2010).

Druhá část se týkala motivace k dobrovolnictví a při její konstrukci jsem vycházela jednak z hojně využívaného dotazníku Gila Claryho a kol. (1998), kteří na základě třiceti výroků zjišťovali, jak je která ze šesti funkcí dobrovolnictví pro jedince důležitá na škále 1 – 7 (1 = není vůbec důležité, 7 = extrémně důležité); dále pak z dotazníku Friče a Pospíšilové, kteří přišli s normativní a hédonistickou motivací k dobrovolnictví a z dotazníku Julie Francis (2011), která se do velké míry zaměřovala na vliv dobrovolnictví osob z referenční skupiny na dobrovolnictví jedince. Zmíněným autorům jsem se věnovala v teoretické části práce. Celý dotazník je k nahlédnutí v příloze této práce.

Vytvořený dotazník jsem osobně po domluvě s vyučujícím rozdala v seminářích či přednáškách jednotlivých fakult a hned po vyplnění opět vybrala. Tento způsob sběru dat byl výhodný zejména proto, že jsem na vyplnění dotazníků nemusela čekat několik týdnů, jak by tomu bylo při elektronickém dotazování a zároveň jsem tímto způsobem díky osobnímu kontaktu dosáhla velmi vysoké návratnosti. Nevýhodou byla samozřejmě časová náročnost v tom smyslu, že jsem si musela domlouvat přístup na jednotlivé předměty a poté tam osobně docházet. Celý dotazník je k nahlédnutí v příloze.

3.5 Analýza dat

Analýzu dat jsem provedla za použití programu SPSS a Microsoft Excel. Prováděla jsem především dvě hlavní statistické operace. V první části se jednalo převážně o kontingenční tabulku, kterou jsem zjišťovala statistickou významnost rozdílu mezi výsledky jednotlivých studijních oborů. K vyhodnocení jsem užívala chí-kvadrát test, což je nástroj kontingenční tabulky, který při hodnotách $< 0,05$ zamítá nulovou hypotézu, že mezi proměnnými neexistuje vztah. U škálových otázek jsem pak využívala ANOVA test, který při hodnotách $< 0,05$ zamítá nulovou hypotézu, že jednotlivé skupiny pocházejí z populací se stejným průměrem.

3.6 Hodnocení kvality výzkumu

Kvalita měření se v behaviorálních vědách, do kterých lze zahrnout sociologii a psychologii, posuzuje pomocí objektivity, reliability a validity výzkumu (Hendl, 2006). Co se mého výzkumu týče, k podpoření jeho reliability a tím i validity může přispět fakt, že jsem vycházela z již použitých a tedy odzkoušených dotazníků. Zároveň jsem v dotazníku využívala škálových otázek, které nabízejí respondentovi větší svobodu v odpovídání než kategorické otázky.

Nevýhodou dotazníku může být to, že dva použité dotazníky pocházejí z jiných zemí, které jsem tedy musela přeložit do češtiny. Obecně při překládání dotazníku může nastat problém, že můžou otázky nabýt jiného významu, než bylo v původním jazyce zamýšleno nebo se doslovný překlad nehodí z důvodu odlišného kulturního chápání. Přestože jsem překlad konzultovala s odborníkem, mohlo dojít k pochybení, které tak mohlo snížit reliability a validity výzkumu.

Každý sociální jev má mnoho příčin, které však nelze všechny zahrnout do výzkumu, a tak vždy dochází k určitému zkreslení kvůli redukci, kterou využíváme. „V sociologickém výzkumu dochází k redukci popisu reality na následujících úrovních: redukce počtu pozorovaných proměnných; redukce počtu analyzovaných vztahů mezi nimi; redukce populace na vzorek; redukce časového kontinua na popis jednoho, nebo několika málo časových bodů. Podobná zkreslení snižují reliability a validity výzkumu“ (Disman, 2002: s. 25). Co se týče mého výzkumu, bude se jednat především o následující redukce:

- 1) Jednak dochází k redukci mnou zvolené populace na vzorek. Jedná se o redukci populace studentů humanitního oboru pouze na studenty Fakulty humanitních studií;

redukcí populace studentů ekonomického oboru pouze na studenty Fakulty podnikohospodářské a redukcí populace studentů technického zaměření pouze na studenty Fakulty stavební. Výsledky výzkumu nebude možno zobecnit na celou populaci studentů těchto oborů nejen proto, že se zabývám vždy pouze jednou fakultou určitého zaměření, ale i proto, že se jedná o pražské školy a prostředí hlavního města může mít také vliv na dobrovolnictví studentů zejména z důvodu příležitostí k této činnosti.

2) Ve výzkumu vycházím z toho, že motivaci k dobrovolnictví i míru dobrovolnické participace ovlivňuje studijní zaměření respondenta, které souvisí s jeho hodnotovými orientacemi. Částečně se také věnuji vlivu dobrovolnictví osob, které spadají do respondentovy referenční skupiny. Nicméně je samozřejmé, že na motivaci i míru participace mohou mít vliv mnohé další proměnné jako například informovanost o dobrovolnictví, celkový postoj k dobrovolnictví ve společnosti, příležitost se participovat apod., kterým se ve výzkumu nevěnuji. Dochází tedy k redukcí počtu proměnných.

3) Dochází zde také k redukcí analyzovaných vztahů mezi pozorovanými proměnnými. Ve výzkumu se například nezabývám tím, zda hodnotové orientace studentů, které mají vliv na jejich motivaci k dobrovolnictví, ovlivnily jejich výběr vysoké školy a oboru, nebo zda konkrétní vysokoškolské prostředí ovlivnilo hodnotové orientace studentů. Přestože si tuto otázku uvědomuji, rozhodla jsem se nezabývat se jí z toho důvodu, že by bylo složité tento vztah zjistit.

3.7 Etika ve společenskovědním výzkumu

Etické zásady jsou pro společenskovědní výzkum velice důležité. V mém výzkumu, založeném na dotazníkovém šetření je zásadní především anonymita účastníků. Ta byla dodržena, neboť studenti neuváděli žádné údaje, podle kterých by bylo možné je identifikovat. O anonymitě výzkumu budou účastníci informováni v úvodu dotazníku a zdůrazňovala jsem to i před rozdělením dotazníku ve třídách.

4. ANALYTICKÁ ČÁST

4.1 Popis vzorku

V dotazníkovém šetření jsem získala celkem 300 dotazníků, což představuje 100% návratnost, která vyplývá ze způsobu sběru dat. Následně jsem však 20 dotazníků vyřadila pro jejich nepoužitelnost z důvodu nedostatečného vyplnění či z důvodu nespádání do výzkumného vzorku (studenti 1. ročníku). Výsledkem je tedy 280 dotazníků – 99 představují studenti humanitního zaměření, 92 studenti ekonomického zaměření a 89 studenti technického zaměření. Co se týče pohlaví, je vzorek nevyvážený s převahou žen, přičemž ženy převažují jak na v populaci humanitního (77%), tak i ekonomického zaměření (63%), zatímco mezi studenty technického oboru převažují muži (58%).

4.2 Dobrovolnická participace studentů

4.2.1 Formální participace

Nejprve se budu zabývat formální participací studentů s cílem mezioborově ji porovnat. Analýza ukázala, že podíly studentů, kteří jsou dobrovolníky, se podle oboru liší jen velmi nevýrazně (viz Tabulka 1), je tedy logické, že **chí-kvadrát test ukázal statisticky nevýznamný vztah (sig. = 0,69) mezi oborem studia a dobrovolnictvím** - na základě znalosti studijního oboru tedy nelze určit, zda respondent je či není dobrovolníkem. Výsledek je v rozporu s britským výzkumem Clare Holdsworth (2010), která zjistila téměř dvojnásobný počet dobrovolníků z řad studentů sociálních věd (který považuji za srovnatelný s oborem studia na Fakultě humanitních studií UK) oproti studentům obchodu (srovnávám s Podnikohospodářskou fakultou VŠE) a studentům strojírenství a technologií (srovnávám s Fakultou stavební ČVUT), kteří v její studii vykázali téměř shodnou míru dobrovolnické participace.

Tabulka 1: Dobrovolnická participace během studia VŠ podle oboru studia

	Obor studia					
	Humanitní		Ekonomický		Technický	
	N	%	N	%	N	%
Dobrovolníků	28	28%	21	23%	23	26%

Zdroj: vlastní analýza

Při analýze dobrovolnické angažovanosti studentů z hlediska pohlaví hodnoty prokázaly rovněž poměrně vyrovnaný výsledek, s lehkou převahou dobrovolnictví žen (viz Tabulka 2), která je však pravděpodobně způsobena především celkově vyšším počtem žen než

mužů ve výzkumu – ženy nepřevažují pouze na technickém zaměření. **Vztah mezi pohlavím a dobrovolnictvím chí-kvadrát test neprokázal jako statisticky významný (sig = 0,27)** a na základě znalosti pohlaví tak nelze určit, zda je jedinec dobrovolníkem či nikoliv.

Tabulka 2: Dobrovolnická participace podle pohlaví

	Pohlaví			
	Muž		Žena	
	N	%	N	%
Dobrovolníků	32	44%	40	56%

Zdroj: vlastní analýza

Ve výzkumu mě rovněž zajímalo, v jakých typech organizací studenti konají dobrovolnickou činnost, přičemž jsem vycházela z typologie, kterou ve své bakalářské práci použila Kristýna Lánská (2013). Vycházela z výzkumu Friče a Pospíšilové (2010), ale provedla vlastní úpravu tak, aby typy organizací odpovídaly populaci studentů. Ponechala také, pouze s drobnými úpravami, dělení organizací do jednotlivých skupin. Výsledkem jsou 4 skupiny organizací: staré zájmové, nové advokační, nové servisní, církevní. Staré neziskové organizace jsou obecně charakteristické tím, že jsou vzájemně prospěšné, tj. prospěšné pro členy organizace a nikoliv pro veřejné blaho, stojí na komunitních hodnotách a téměř veřejně občansky nevystupují, zatímco nové neziskové organizace jsou obecně prospěšné, tj. podporují zájmy občanů a občansky se angažují. Servisní organizace poskytují služby a advokační hájí zájmy občanů. Církev staví zvláště z důvodu jejich problematického zařazení mezi výše uvedené kategorie. Ve svém výzkumu jsem zjistila nejvyšší míru participace ve starých zájmových organizacích (FHS 64%, ostatní dokonce nad 80%), což je v souladu se závěrem, ke kterému při zkoumání dobrovolnictví mladých lidí došli Frič a Pospíšilová (2010). Co se týče mého výzkumu, studenti prokázali nejvyšší účast konkrétně v kulturních organizacích, studentských spolcích a sportovních sdruženích (viz Tabulka 3). U studentů humanitního oboru se prokázala rovněž vysoká angažovanost (50%) v nových advokačních a nových servisních organizacích, ve kterých se míra zapojení studentů ze zbylých dvou oborů prokázala jako výrazně nižší. Také Kristýna Lánská (2013) ve výzkumu dobrovolnictví studentů Fakulty humanitních studií zjistila vysoký podíl studentů věnujících se dobrovolnictví v nových servisních organizacích, který dosáhl dokonce stejné úrovně jako dobrovolnictví ve starých zájmových organizacích. To ovšem s výsledky Friče a Pospíšilové (2010) nekoresponduje, neboť v jejich výzkumu se tyto organizace prokázaly jako častá oblast

dobrovolnické participace lidí staršího věku. Participace v církevních organizacích se ukázala jako nejslabší (okolo 10%). **Statistická významnost se v chí-kvadrát testu potvrdila u vztahu oboru studia a nových servisních organizací (sig = 0,03)** a lze tedy říci, že se studenti humanitního oboru významně častěji než studenti ostatních oborů zapojují do formálního dobrovolnictví právě v rámci těchto organizací. **V ostatních případech se statistická významnost nepotvrdila (obor + nové advokační: sig = 0,1; obor + staré zájmové: sig = 0,15; obor + církevní: sig = 0,91).**

Tabulka 3: Dobrovolnická participace podle organizace a oboru studia³

kategorie	popis v dotazníku	humanitní	ekonomický	technický
nové advokační	Organizace pro ochranu životního prostředí, práv zvířat	46%	19%	26%
	Organizace zaměřené na obhajobu práv a zájmů (občanů, žen, práv menšin, organizace usilující o mír, poskytující humanitární pomoc...)			
	Nadace, podpora dobrovolnictví a organizace zprostředkující dobročinnost (charity apod.)			
nové servisní	Organizace poskytující sociální služby (pomoc starým či postiženým, znevýhodněným dětem...)	50%	19%	22%
	Organizace poskytující zdravotní služby (rehabilitační zařízení, hospic, Červený kříž...)			
	Workcamp (práce pro místní organizaci v zahraničí)			
staré zájmové	Kulturní organizace (pěvecké, taneční, hudební soubory, ochrana památek, muzea, knihovny...)	64%	86%	83%
	Studentské spolky a organizace			
	Sportovní klub nebo sdružení			
	Sbor dobrovolných hasičů			
	Tradiční zájmové organizace (rybáři, pěstitelé, myslivci, včelaři...)			
Mládežnické organizace (Skaut...)				
církevní	Církev a náboženské organizace	11%	14%	9%

Zdroj: vlastní analýza

V případě frekvence formální participace (viz Tabulka 4) můžeme vidět výraznou převahu nárazového, nepravidelného dobrovolnictví nad pravidelným u všech tří typů studijního zaměření (vždy nad 60%). Největší podíl pravidelných dobrovolníků se ukázal

³Hodnoty ve sloupcích netvoří 100%, protože respondenti měli možnost zaškrtnout více možností. Jednotlivé podíly jsou počítány z celkového počtu dobrovolníků jednotlivých oborů.

mezi studenty technického oboru (22%), nicméně výsledky jsou poměrně vyrovnané u všech oborů a to jak v případě pravidelného dobrovolnictví minimálně jednou týdně, tak i v případě méně častého, avšak pravidelného dobrovolnictví. Výsledek je v souladu s výzkumem Lesley Hustinx (2004 IN Frič, Pospíšilová, 2010), která tvrdí, že nynější dobrovolníci konají svou činnost nepravidelně, krátkodobě a s malou intenzitou. I před nástupem na vysokou školu značně převažuje nárazové dobrovolnictví (viz Tabulka 5). **Chí-kvadrát test nepotvrdil statistickou významnost mezi studijním oborem a frekvencí dobrovolnické participace jak během studia na vysoké (sig = 0,87), tak ani před nástupem na vysokou školu (sig = 0,77).**

Jelikož jsem chtěla zjistit, zda má prostředí vysoké školy vliv na formální participaci jedince, položila jsem v dotazníku také otázku, jaká byla míra dobrovolnické participace respondenta před nástupem na vysokou školu. Ukázalo se, že celkově se studenti před nástupem na vysokou školu dobrovolnický angažují zhruba o 20% více (viz Tabulka 6). **Co se týče souvislosti mezi mírou dobrovolnické participace na vysoké škole a před ní, zde prokázal chí-kvadrát test vysokou statistickou významnost (sig = 0,00)**, což bychom mohli interpretovat tak, že pokud se jedinec dobrovolnický angažoval před nástupem na vysokou školu, lze s vysokou pravděpodobností odhadnout, že se bude angažovat i v době studia. Nižší dobrovolnická participace na vysoké škole než v období před ní může být mimo jiné způsobena tím, že studenti mají v tomto období méně času zapojovat se do aktivit tohoto typu z důvodu studia, které je náročnější než studium středoškolské nebo tím, že již nepobývají v místě, kde před nástupem na vysokou školu byli permanentně a zapojovali se do místních dobrovolnických aktivit. Nicméně z toho, že studenti, kteří působí jako dobrovolníci během studia, byli dobrovolníky i před nástupem na vysokou školu vyplývá, že na studenty v tomto ohledu nemá vliv prostředí, přednášky apod. konkrétní fakulty či oboru.

Tabulka 4: Frekvence formální dobrovolnické aktivity během studia na VŠ

	humanitní	ekonomický	technický
pravidelně, alespoň jednou týdně	14%	19%	22%
pravidelně, méně než jednou týdně	21%	10%	17%
nárazově, nepravidelně	64%	71%	61%

Zdroj: vlastní analýza

Tabulka 5: Frekvence formální dobrovolnické aktivity před nástupem na VŠ

	humanitní	ekonomický	technický
pravidelně, alespoň jednou týdně	14%	11%	11%
Pravidelně, méně než jednou týdně	10%	17%	16%
nárazově, nepravidelně	76%	72%	74%

Zdroj: vlastní analýza

Tabulka 6: Srovnání formálního dobrovolnictví na VŠ a před nástupem na VŠ

	humanitní	ekonomický	technický
formální dobrovolnictví na VŠ	28%	23%	26%
formální dobrovolnictví před nástupem na VŠ	49%	39%	43%

Zdroj: vlastní analýza

Soustředíme-li se na členství v neziskové organizaci, opět vidíme velmi vyrovnané výsledky mezi jednotlivými obory. Jednotlivé kategorie členských organizací jsem přejala od Kristýny Lánské (2013) a jsou shodné s kategoriemi neziskových organizací použitými výše. Poměrně vysoký podíl studentů, kteří jsou členy neziskové organizace, je patrně způsoben zařazením sportovních klubů a sdružení do nabídky neziskových organizací. Tuto možnost studenti vybírali nejčastěji. V tabulce č. 7 můžeme vidět rozložení do jednotlivých organizací, jichž jsou respondenti členem, podle oboru studia. **Po provedení chí-kvadrát testu se ukázalo, že vztah mezi oborem studia a typem členské organizace není statisticky významný v žádném případě (obor + nové advokační: sig = 0,21; obor + nové servisní: sig = 0,28; obor + staré zájmové: sig = 0,79; obor + církevní: sig = 0,94).** Nelze tedy říci, že by byli studenti jednoho z oborů významně častěji než studenti ostatních oborů členem konkrétní organizace.

Podíl dobrovolníků a členů neziskové organizace je na všech oborech podobný s nepatrnou převahou členství (viz Tabulka 8). **Co se týče vztahu mezi formálním dobrovolnictvím a členstvím v neziskové organizaci, chí-kvadrát test prokázal vysokou statistickou významnost (sig = 0,00), významnost se u jednotlivých oborů nelišila (sig = 0,00).** Studenti, kteří jsou členy určité neziskové organizace, jsou tedy s velkou pravděpodobností také formálními dobrovolníky, což potvrzuje mou hypotézu a výsledek tak souhlasí s výzkumem Clare Holdsworth (2010) o dobrovolnictví studentu ve Velké Británii a potvrzuje mou hypotézu.

Tabulka 7: Typ členské organizace podle oboru studia⁴

	humanitní	ekonomický	technický
nové advokační	28%	19%	8%
nové servisní	14%	19%	4%
staré zájmové	69%	85%	81%
církevní	14%	15%	12%

Zdroj: vlastní analýza

Tabulka 8: Porovnání podílů dobrovolnictví a členství na jednotlivých oborech

	humanitní	ekonomický	technický
dobrovolnická participace	28%	23%	26%
členství v neziskové organizaci	29%	28%	29%

Zdroj: vlastní analýza

4.2.2. Neformální participace

Přestože se ve výzkumu zabývám formálním dobrovolnictvím, rozhodla jsem se pomocí dotazníků zjistit i angažovanost respondentů v neformálním dobrovolnictví. Ukázalo se, že zhruba polovina studentů na všech oborech má ze svého vysokoškolského studia zkušenost s pomáháním druhým bez nároku na odměnu, aniž by tuto činnost konali v rámci nějaké organizace (viz Tabulka 9). Výsledky se liší jen minimálně, ale nejvíce se neformálně angažují studenti ekonomického oboru (57%), dále humanitního oboru (52%) a nejméně pak studenti technického oboru (43%). **Chí-kvadrát test neprokázal statisticky významný vztah mezi oborem studia a angažovaností v neformálním dobrovolnictví (sig = 0,17).** Nelze tedy říci, že by se studenti některého z oborů neformálně dobrovolnický angažovali více či méně než studenti jiného oboru.

V porovnání s formálním dobrovolnictvím je patrná výrazně vyšší angažovanost v neformálním dobrovolnictví, která je ve všech případech téměř (v případě ekonomického oboru dokonce více než) dvojnásobná (viz Tabulka 10). To je v souladu s tvrzením Friče a Pospíšilové o tom, že v České republice převažuje neformální dobrovolnictví nad formálním. Ve srovnání s jejich výzkumem se však míra neformální dobrovolnické participace ukázala jako velmi vysoká - ve zmíněném výzkumu vyšla míra neformální participace občanů České republiky pouze 38% (2010, s. 74), zatímco v mém výzkumu se pohybuje okolo 50%. Avšak v porovnání s výsledkem Kristýny Lánské, která se věnovala výzkumu dobrovolnictví studentů Fakulty humanitních studií a míra

⁴ Hodnoty ve sloupcích netvoří 100%, protože respondenti měli možnost zaškrtnout více možností. Jednotlivé podíly jsou počítány z celkového počtu studentů jednotlivých oborů, kteří jsou členy neziskové organizace.

neformální dobrovolnické participace v jejím výzkumu představovala 76%, jsou mnou získané výsledky nižší a bližší celorepublikovému trendu. Nicméně vyšší míra neformálního dobrovolnictví může být u studentů způsobena bydlením na koleji, kde si obyvatelé pomáhají velmi často. Stejným způsobem si výsledek vysvětluje i Kristýna Lánská (2013).

Pomocí Chí kvadrát testu jsem zjistila, že **vztah mezi formálním a neformálním dobrovolnictvím se neprojevil jako statisticky významný (0,63)**, a tedy studenti, kteří se angažují v neformálním dobrovolnictví, se vůbec nemusejí angažovat ve formálním dobrovolnictví a naopak. To souhlasí se zjištěním, že neformálně se participuje značně větší množství studentů.

Tabulka 9: Participace v neformálním dobrovolnictví

	humanitní	ekonomický	technický
ano	52%	57%	43%
ne	48%	43%	57%

Zdroj: vlastní analýza

Tabulka 10: Srovnání formální a neformální participace

	humanitní	ekonomický	technický
formální dobrovolnictví	28%	23%	26%
neformální dobrovolnictví	52%	57%	43%

Zdroj: vlastní analýza

Pokud se podíváme na neformální dobrovolnictví studentů podle typu pomoci, opět vidíme velmi podobné výsledky u všech oborů (viz Tabulka 11). Nejobvyklejším způsobem neformálního dobrovolnictví je běžná sousedská výpomoc (nad 70% ve všech případech), což koresponduje s výše zmíněným vysvětlením vysoké neformální participace. Dále následuje pomoc nemocným či bezmocným (okolo 40%), méně zastoupená je činnost ve prospěch životního prostředí (okolo 20%) a nejméně pak pomoc lidem, kteří neuměli získat to, na co měli nárok (do 16%). **Chí kvadrát test potvrdil statisticky významnou závislost mezi oborem studia a běžnou sousedskou výpomocí (sig = 0,03)**, můžeme tedy říci, že existuje významný rozdíl mezi sousedskou pomocí studentů jednotlivých zaměření. Nejvíce se tímto způsobem angažují studenti ekonomického oboru (92%), dále studenti humanitního oboru (84%) a nejméně pak studenti technického oboru (76%). V ostatních kategoriích se neprojevil statisticky významný rozdíl. Při vytváření kategorií neformálního dobrovolnictví jsem rovněž čerpala z bakalářské práce Kristýny Lánské (2013), jež vycházela z výzkumu Friče a

Pospíšilové (2010). Výzkum Friče a Pospíšilové (2010, s. 60) prokázal velmi podobné hodnoty u jednotlivých forem neformálního dobrovolnictví (sousedská výpomoc: 72%, pomoc nemocnému/bezmocnému: 41%, obhajoba zájmů a práv 14% a činnost ve prospěch životního prostředí 17%).

Tabulka 11: Neformální participace podle typu pomoci⁵

	humanitní	ekonomický	technický
pomoc nemocnému či bezmocnému člověku/lidem	39%	38%	39%
pomoc člověku/lidem, kteří sami neuměli získat to, na co měli nárok (př. domoci se svých práv)	6%	4%	16%
pomoc ve formě běžné sousedské výpomoci (domácí práce, zalévání květin, hlídání dětí či domácích zvířat, doprava, nákupy...)	84%	92%	76%
pomoc ve formě práce ve prospěch životního prostředí všech	24%	19%	24%
jiná pomoc	4%	2%	3%

Zdroj: vlastní analýza

Co se týče frekvence neformálního dobrovolnictví, ve všech studijních oborech výrazně převažuje nárazová, nepravidelná činnost. Výsledky se pohybují okolo 90% z neformálních dobrovolníků jednotlivých oborů (viz Tabulka 12). **Chí-kvadrát test neprokázal statistickou významnost vztahu mezi oborem studia a frekvencí neformálního dobrovolnictví na vysoké škole (sig = 0,11). Frekvence neformálního dobrovolnictví před studiem vysoké školy se od předchozího příliš neliší (viz Tabulka 13) a ani zde se neprokázal statisticky významný vztah s oborem studia (sig = 0,07).**

Míra neformální participace se opět, stejně jako u formální participace, ukázala před nástupem na vysokou školu jako vyšší, tentokrát cca o 10% (viz Tabulka 14), což může být způsobeno tím, že studenti se kvůli studiu odstěhovali z rodného města či vesnice,

⁵ Hodnoty ve sloupcích netvoří 100%, protože respondenti měli možnost zaškrtnout více možností. Jednotlivé podíly jsou počítány z celkového počtu neformálních dobrovolníků jednotlivých oborů

kde lépe znali své sousedy a celkově jim více záleželo na místním společenství, než v Praze, kde jsou si lidé vzájemně spíše anonymní a necítí proto takovou potřebu si pomáhat. **Mezi mírou neformální dobrovolnické participace na vysoké škole a před nástupem na vysokou školu ukázal chí-kvadrát test silně statisticky významný vztah (sig = 0,00).** Můžeme tedy říct, že pokud student konal neformální dobrovolnictví před nástupem na vysokou školu, bude ho pravděpodobně konat i během studia.

Tabulka 12: Frekvence neformálního dobrovolnictví během studia na VŠ

	humanitní	ekonomický	technický
pravidelně, alespoň jednou týdně	0%	2%	5%
pravidelně, méně než jednou týdně	6%	4%	8%
nárazově, nepravidelně	94%	94%	87%

Zdroj: vlastní analýza

Tabulka 13: Frekvence neformálního dobrovolnictví před studiem na VŠ

	humanitní	ekonomický	technický
pravidelně, alespoň jednou týdně	1%	3%	4%
Pravidelně, méně než jednou týdně	3%	8%	15%
nárazově, nepravidelně	96%	89%	81%

Zdroj: vlastní analýza

Tabulka 14: Srovnání neformální dobrovolnické participace před studiem VŠ a během studia VŠ

	humanitní	ekonomický	technický
neformální participace během VŠ studia	52%	57%	43%
neformální participace před zahájením VŠ studia	68%	67%	53%

Zdroj: vlastní analýza

4.2.3 Překážky v dobrovolnické činnosti

Jelikož jsem předpokládala, že v mnou zkoumané populaci budou převažovat studenti, kteří se dobrovolnictví nevěnují, rozhodla jsem se do dotazníku přidat také otázku týkající se bariér, které jim brání v zapojení se do dobrovolnictví či v tom, aby se mohli takovýmto činnostem věnovat více než nyní. Otázka tedy byla pro všechny respondenty, nikoliv jen pro ne-dobrovolníky. Jednotlivé kategorie jsem opět převzala z bakalářské práce Kristýny Lánské (2013), která vycházela z výzkumu Friče a Pospíšilové (2010) a

jednotlivé kategorie upravila pro populaci studentů. V tabulce 15 můžeme vidět, jaké procento respondentů z jednotlivých oborů vybralo konkrétní bariéru. Téměř ve všech případech se výsledky zdají být poměrně vyrovnané, ale **po provedení Chí-kvadrát testu se projevila statistická významnost celkem u čtyř bariér, kterými jsou: příliš náročné studium (sig = 0,00), nikdo mě nepožádal, abych se zapojil/a (sig = 0,05), mám pocit, že v dnešní době si nemůžu dovolit pracovat zadarmo (sig = 0,05) a nevím kde začít (sig = 0,01).** To lze interpretovat následovně: 1) bariéra náročného studia je nejdůležitější pro studenty technického oboru (72%), méně důležitá pro studenty humanitního oboru (28%) a nejméně důležitá pro studenty ekonomického oboru (17%); 2) překážka v podobě toho, že studenty nikdo nepožádal je nejdůležitější pro studenty ekonomického oboru (27%), následují studenti humanitního zaměření (20%) a technici (12%); 3) nemožnost pracovat zadarmo v dnešní době je důležitou bariérou pro humanitní studenty (29%), kteří jsou následováni ekonomy (24%) a techniky (15%); 4) studenti ekonomického zaměření spatřují nejvíce ze všech oborů překážku v tom, že nevědí, kde začít (30%), na druhém místě je toto překážkou pro studenty humanitního oboru (24%) a nejméně důležitá je tato bariéra pro studenty technického zaměření (11%). Ostatní vztahy mezi překážkou v dobrovolnictví a oborem studia se neprojevily jako statisticky významné, protože jim studenti bez ohledu na oboru studia přikládali podobný význam.

Tabulka 15: Překážky v dobrovolnické činnosti podle studijního oboru⁶

	humanitní	ekonomický	technický
příliš náročné studium	28%	17%	72%
vedle studia musím hodně pracovat	35%	34%	28%
nikdo mě nepožádal, abych se zapojil/a	20%	27%	12%
mám pocit, že v dnešní době si nemohu dovolit pracovat zadarmo	29%	24%	15%
mám zdravotní problémy	3%	3%	0%
mám rodinné problémy	2%	1%	2%
jsem příliš zaneprázdněn/a jinými činnostmi	53%	43%	42%
mám pocit, že o to nikdo nestojí	3%	4%	0%
nevím, kde začít	24%	30%	11%
nemá zájem	17%	16%	10%
necítím žádnou překážku	14%	12%	7%

Zdroj: vlastní analýza

⁶ Hodnoty ve sloupcích netvoří 100%, protože respondenti měli možnost zaškrtnout více odpovědí.

4.3 Motivace studentů k dobrovolnické činnosti

4.3.1 Dobrovolnictví lidí z referenční skupiny

V této části se budu věnovat analýze otázek, které souvisely s tím, co studenty motivuje k tomu, aby konali dobrovolnickou činností. První část se týká dobrovolnické angažovanosti lidí z referenční skupiny studenta. Jak můžeme vidět z tabulky 16, nejvíce dobrovolníků se objevuje ve sféře přátel, následují rodiče a nejméně se angažují sourozenci respondentů; což se napříč obory neliší. Poměrně vysoká procenta dobrovolníků ve sféře referenční skupiny mohou být zapříčiněna umístěním otázky v dotazníku, jelikož stála téměř na konci dotazníku a respondenti tak mohli zapomenout na definici dobrovolnictví, kterou jsem uvedla na začátku dotazníku – totiž, že dobrovolnictvím myslím nepovinnou, neplacenou činnost, která je konána ve prospěch druhých a je organizovaná neziskovou organizací (občanským sdružením, spolkem apod.). Jelikož po otázkách týkajících se formálního dobrovolnictví následovaly otázky týkající se neformálního dobrovolnictví (jež jsem však záměrně nenazývala formálním dobrovolnictvím, ale pouze pomocí), mohli se studenti domnívat, že dobrovolnictvím rodičů, sourozenců a přátel myslím právě i pomáhání lidem ve svém okolí nezávisle na organizaci, čili neformální dobrovolnictví.

Chí-kvadrát test prokázal vysoce statisticky významný vztah obecně mezi dobrovolnictvím studentů a všemi třemi kategoriemi lidí z referenční skupiny – rodiče, sourozenci, přátelé (sig = 0,00 ve všech případech). Když jsem provedla dílčí chí-kvadrát testy podle jednotlivých oborů, získala jsem následující výstupy:

- 1) Studenti humanitního oboru mohou být ovlivněni dobrovolnictvím svých rodičů (sig = 0,03) a nejbližších přátel (sig = 0,00), jelikož chí-kvadrát test prokázal statisticky významný vztah mezi dobrovolnictvím studentů humanitního zaměření a dobrovolnictvím těchto skupin lidí z referenční skupiny. Se dobrovolnictvím sourozenců se statisticky významný vztah neprokázal.
- 2) Studenti ekonomického oboru mohou být ovlivněni dobrovolnictvím svých rodičů (sig = 0,00), svých sourozenců (sig = 0,00) i nejbližších přátel (sig = 0,00), jelikož chí-kvadrát test prokázal statisticky významný vztah mezi dobrovolnictvím studentů ekonomického zaměření a dobrovolnictvím těchto skupin lidí z referenční skupiny.

- 3) Výsledek chí-kvadrát testu vyšel u studentů technického oboru shodný s ekonomickým oborem a tito studenti jsou tedy ovlivněni všemi třemi skupinami lidí z referenční skupiny.

Tento výsledek koresponduje s výzkumem Julie Francis (2011), která se zabývala motivací k dobrovolnictví univerzitních studentů. Na základě své analýzy zjistila, že právě dobrovolnictví osob v referenční skupině jedince, kam zahrnuje rodiče, sourozence a přátele, je důvodem, proč se dobrovolnický angažuje i jedinec sám. Potvrdila se tak zároveň hypotéza, že dobrovolnictví lidí z referenční skupiny respondenta na jeho vlastní dobrovolnickou angažovanost velký vliv. Výsledek však vyšel u všech tří skupin studentů stejný a napříč fakultami se tedy vliv osob z referenční skupiny na dobrovolnictví respondenta neliší s výjimkou vlivu sourozenců, který se u studentů humanitního oboru neprokázal jako statisticky významný.

Tabulka 16: dobrovolnictví lidí z referenční skupiny podle oboru studia

	humanitní	ekonomický	technický
rodiče dobrovolníci	11%	15%	17%
sourozenci dobrovolníci	7%	10%	15%
přátelé dobrovolníci	20%	16%	20%

Zdroj: vlastní analýza

4.3.2 Funkcionální přístup

Druhá část výzkumu motivace k dobrovolnictví studentů vychází z použití tzv. „Inventáře funkcí dobrovolnictví“ Claryho a kol. (1998). Jedná se o šest funkcí, které dobrovolníci spatřují v dobrovolnické činnosti a představují tak to, co jedince k této činnosti motivuje. Každá funkce je reprezentována pěti výroky, které respondenti hodnotili na Likertově škále o hodnotách 1 – 7, přičemž 1 znamenalo, že výrok je velmi relevantní a 7, že výrok pro respondenta není relevantní vůbec. Mezi funkce jsem zařadila rovněž dvě další funkce, vycházející z výzkumu motivací k dobrovolnictví Friče a Pospíšilové (2010). V závěru tedy vznikl soubor 36 výroků, reprezentujících osm funkcí dobrovolnictví: hodnotovou, ochrannou, posilující, zkušenostní, kariérní, sociální, hédonistickou a normativní. Podrobněji byly jednotlivé funkce vysvětleny výše. Tato otázka byla určena pouze studentům, kteří se dobrovolnický angažují. Přestože jsem mohla požádat o vyplnění této škály s 35 položkami i studenty, kteří dobrovolníky nejsou a formulovat otázku stylem „jak byste ohodnotil/a výroky, pokud byste byl/a dobrovolníkem“, nečinila jsem tak zejména z důvodu rozsahu této otázky. Níže vysvětluji způsob, jakým

jsem zjistila pohled na motivaci k dobrovolnictví i od studentů, kteří dobrovolnictví neprovozují.

Po vzoru Julie Francis (2011) jsem provedla faktorovou analýzu (Principal Axis Ananalysis), která testovala, jestli výroky lze skutečně rozdělit do skupin podle funkce, kterou mají demonstrovat. Právě na základě tohoto principu rozřídili Clary a kol. (1998) zmíněné výroky a vytvořili tak „Inventář funkcí dobrovolnictví“ (Volunteer Functions Inventory) s rozdělením na hodnotovou, ochrannou podpůrnou, zkušenostní, kariérní a sociální funkcí (já jsem do výzkumu přidala ještě hédonistickou a normativní funkci). Julie Francis tento inventář ověřovala na své výzkumné populaci univerzitních studentů. Claryho model se v jejím výzkumu ukázal jako nestabilní a nespolehlivý, neboť se neprokázalo, že by vždy jeden výrok odpovídal pouze jedné funkci - aby se inventář prokázal jako spolehlivý, na řádku by měla být vždy pouze jedna hodnota. V tabulce 17 lze pozorovat, že stejný výsledek vzešel i z mého výzkumu, neboť jednotlivé výroky ve většině případů odpovídaly více funkcím a zároveň nesplňovaly podmínku „> 0,5“ (stejnou hranici použila i Julie Francis). Výroky, u nichž hodnota vyhověla hranici, jsou zvýrazněny tučně. Celkově lze tedy vyvodit závěr, že v mém výzkumu nelze jednotlivé skupiny výroků přiřadit ke konkrétní funkci.

Tabulka 17: Faktorová analýza výroků pro ověření jejich rozřazení do motivačních funkcí⁷

		Faktor							
Funkce	Výrok	1	2	3	4	5	6	7	8
Hodnotová funkce	Zajímám se o ty, kteří mají v životě méně štěstí než já	0,477			0,431				
	Soucítím s lidmi v nouzi	0,48		0,367			-0,375		0,316
	Věřím, že je důležité ostatním pomáhat	0,408		0,426	0,373				
	Vážně se zajímám o oblast, ve které se angažuji jako dobrovolník		0,619					-0,427	
	Můžu udělat něco pro věc, která je pro mě důležitá	0,309	0,558						
Ochranná funkce	Dobrovolnictví je dobrý způsob, jak uniknout vlastním problémům	0,596			-0,371				
	Dobrovolnictví mi pomáhá překonat osobní problémy	0,68							
	Díky dobrovolnictví se necítím tak osaměle	0,657			-0,475				
	Nehledě na to, jak špatně se zrovna cítím, dobrovolnická práce mi pomáhá na to nemyslet	0,424			-0,423	0,328	-0,354		
	Díky dobrovolnické činnosti se necítím tak provinile za to, že mám v životě větší štěstí než ostatní	0,608	-0,332				-0,311		
Podpůrná funkce	Dobrovolnictví je způsob, jak si najít nové přátele	0,466					0,331		
	Díky dobrovolnictví se cítím potřebný/á	0,639				-0,45			
	Díky dobrovolnictví si sebe sama více vážím	0,688				-0,45			
	Dobrovolnictví zvyšuje mé sebevědomí	0,718							
	Díky dobrovolnictví se cítím důležitý/á	0,677				-0,45			
Zkušební funkce	Dobrovolnictví mi umožňuje získat nový pohled na věci		0,488						
	Díky dobrovolnictví můžu poznat své silné stránky	0,511	0,367	0,419					
	Věřím, že mě dobrovolnictví naučí, jak jednat s různými typy lidí		0,34	0,327				0,46	
	Dobrovolnictví mi umožňuje vzdělávání praktickými zkušenostmi		0,68						
	Můžu se dozvědět více o věci, které se dobrovolnický věnuji		0,706						
Kariérní funkce	Dobrovolnictví mi může pomoci dostat se na místo, kde bych chtěl/a pracovat	0,438		-0,56					
	Můžu si sehnat kontakty, které mi mohou pomoci v kariéře	0,408	0,314	-0,558					
	Dobrovolnictví mi umožňuje poznat jiné kariérní možnosti	0,389		-0,523					

⁷ Jsou zobrazovány jen výsledné hodnoty > 0,3.

	Věřím, že mi dobrovolnictví pomůže uspět v profesi, kterou jsem si vybral/a	0,51	0,307	-0,636					
	Zkušenost s dobrovolnictvím bude dobře vypadat v životopisu	0,354		-0,578		-	0,359		
Sociální funkce	Dobrovolnictví je důležitou aktivitou pro lidi, které dobře znám	0,59					0,383		
	Lidé, kteří mi jsou blízcí, kladou velký důraz na práci pro komunitu	0,565					0,385		
	Moji přátelé dobrovolníci	0,48		0,314			0,375		
	Lidé, které znám, se zajímají o práci pro komunitu, ve které žijí	0,411				0,329			
	Lidé, na kterých mi záleží, chtějí, abych dobrovolničil/a	0,559	-	0,389					0,348
Hédonistická funkce	Díky dobrovolnictví si odpočinu od shonu běžného života	0,363		0,49					
	Činnost, kterou dobrovolnický dělám, mě jednoduše baví.		0,651					-	0,459
	Můžu se věnovat nějaké zajímavé činnosti ve svém volném čase		0,558		-	0,345			
Normativní funkce	K dobrovolnictví mě vede náboženské přesvědčení	0,472	-	0,341					
	Jsem přesvědčen/a, že dobrovolnictví je mou občanskou povinností	0,539							
	Díky dobrovolnictví můžu splatit svůj dluh vůči společenství lidí, do něhož patřím	0,551	-	0,351					

Zdroj: vlastní analýza

Přestože rozdělení výroků do jednotlivých funkcí dobrovolnictví se v populaci zkoumaných studentů neprojevovalo jako stabilní a je tedy pro můj výzkum nepoužitelné, rozhodla jsem se mezioborově porovnat alespoň jednotlivé výroky. V tabulce 18 můžeme vidět jednotlivé výroky, u jejichž hodnocení podle oboru studia ANOVA test prokázal statistickou významnost a existuje u nich tedy rozdíl mezi jednotlivými obory. U drtivé většiny výroků však se však statisticky významný vztah s oborem studia nepotvrdil, jelikož všichni studenti volili podobné umístění na škále podle relevantnosti. Co se týče respondentů, kteří se dobrovolnický angažují, můžeme na základě dat z tabulky 18 říci následující:

- 1) Studenti humanitního a technického oboru se více zajímají o jedince kolem sebe, kteří se v určitém ohledu nemají tak dobře jako oni sami, než studenti ekonomického oboru. To bychom mohli přirovnat k prosociálnímu smýšlení.
Zajímám se o ty, kteří mají v životě méně štěstí než já (sig = 0,02)

- 2) Dobrovolnictví považují za únik od osamělosti nejvíce studenti technického oboru, jsou následováni studenty ekonomického oboru a nejméně relevantní je tento výrok pro studenty humanitního zaměření.

Díky dobrovolnictví se necítím tak osaměle (sig = 0,03)

- 3) Dobrovolnická činnost zvyšuje sebevědomí především studentům technického oboru, poté studentům humanitního zaměření a nejméně pak studentům ekonomického zaměření.

Dobrovolnictví zvyšuje mé sebevědomí (sig = 0,05)

- 4) Jako získání praktických zkušeností spatřují dobrovolnictví nejvíce studenti ekonomického oboru, následují je studenti humanitního oboru a nejméně relevantní je tato motivace pro studenty technického zaměření.

Dobrovolnictví mi umožňuje vzdělávat se praktickými zkušenostmi (sig = 0,05)

Tabulka 18: Výroky se statisticky významným rozdílem průměrných hodnot podle oboru studia

	průměr hodnot		
	humanitní	ekonomický	technický
Zajímám se o ty, kteří mají v životě méně štěstí než já	4,11	2,86	4
Díky dobrovolnictví se necítím tak osaměle	2,32	3,38	3,57
Dobrovolnictví zvyšuje mé sebevědomí	3,54	3,14	4,43
Dobrovolnictví mi umožňuje vzdělávat se praktickými zkušenostmi	5,29	5,38	4,35

Zdroj: vlastní analýza

Jelikož jsem předpokládala nízký počet dobrovolníků, pro něž je „Inventář funkcí dobrovolnictví“ určen, rozhodla jsem se do dotazníku přidat také otázku, která by se týkala jednotlivých funkcí dobrovolnictví, ale zároveň byla vhodná i pro respondenty, kteří se dobrovolnicky neangažují. Vytvořila jsem tedy seznam základních motivací, reprezentujících konkrétní funkce dobrovolnictví a otázku položila následovně: „Co podle Vás mladé lidi (např. Vaše spolužáky) může motivovat k tomu, aby se stali dobrovolníky?“ Získala jsem tedy určitý pohled na motivaci k dobrovolnictví od všech respondentů nezávisle na tom, zda jedinec je dobrovolníkem či není a předpokládala jsem, že ne-dobrovolníci budou odpovídat na základě představy, co by je samotné

k dobrovolnictví mohlo motivovat. Přestože rozdělení výroků do funkcí se neprojevilo jako spolehlivé (viz výše), domnívám se, že jednotlivé funkce, které může poskytovat dobrovolnictví, jsou odpovídající skutečnosti. Vzhledem k tomu, že se „Inventář funkcí dobrovolnictví“ projevilo jako nestabilní, budu při hodnocení hypotéz vycházet z výsledků této otázky, jejíž škálu Cronbachovo alfa označilo za spolehlivou (Cronbachovo alfa = 0,7).

Tabulka 19 představuje průměrné hodnoty, které respondenti přiřazovali jednotlivým funkcím, čili motivacím, podle toho, jak jsou pro ně důležité na Likertově škále. **Statisticky významný rozdíl se podle ANOVA testu projevilo pouze u kariérní funkce (sig = 0,00)** - studenti humanitního oboru přikládali významně vyšší váhu výroku, reprezentujícímu kariérní funkci, než studenti ostatních oborů. Tento výsledek vyšel naprosto proti očekávání. Zdůvodněním může být fakt, že studenti humanitního zaměření mohou s větší pravděpodobností usilovat o zaměstnání v oblastech, ve kterých neziskové organizace působí (např. sociální práce, občanské vzdělávání apod.), kde mohou zkušenosti s dobrovolnictvím uplatnit pravděpodobně lépe než studenti ekonomického a technického oboru, jejichž kariérním cílem jsou spíše povolání, kde na zkušenosti s dobrovolnictvím hledí nejspíš méně (např. manažerské pozice). V tomto výsledku souhlasí s výzkumem Clare Holdsworth (2010), která si velkou míru dobrovolnické participace studentů lékařství a sociálních věd (srovnáván se studenty humanitního zaměření), vysvětluje právě tím, že pro ně může být z kariérního hlediska tato činnost výhodnější než pro studenty ostatních oborů.

Můžeme tedy říci, že po zahrnutí všech respondentů (dobrovolníků i ne-dobrovolníků) do otázky týkající se motivace k dobrovolnické činnosti se jako jediná funkce, která se lišila v závislosti na oboru, ukázala kariérní funkce.

Výsledek je v rozporu s původním předpokladem vycházejícím z výzkumu Šmídové, Vávry a Čížka (2011) o porovnání hodnotových orientací mezi studenty tří studijních oborů. Předpokládala jsem, že vzhledem k hodnotám solidarity a sociální spravedlnosti budou studenti humanitního oboru klást na altruistickou motivaci větší důraz než studenti ostatních oborů, že vzhledem ke svým výrazným kariérním hodnotám budou studenti technického oboru konat dobrovolnictví více pro budoucí přínos v kariérním životě než studenti ostatních oborů a že studenti ekonomického zaměření, tíhnoucí k hédonistickým hodnotám budou v dobrovolnictví hledat pobavení více než studenti ostatních oborů. Lze

tedy vyvodit, že buď motivace k dobrovolnictví nesouvisí s hodnotovými orientacemi jedinců, nebo že všichni mnou dotázaní studenti zastávali stejné hodnotové orientace s výjimkou kariérních hodnot.

Tabulka 19: Průměrné hodnoty zjednodušené škály funkcí dobrovolnictví podle oboru studia

funkce	popis funkce v dotazníku	humanitní	ekonomický	technický
hodnotová	pomoc někomu, kdo to potřebuje	5,45	5,48	5
ochranná	únik od problémů	3,22	3,42	3,42
posilující	dobrý pocit ze sebe sama	5,28	5,36	5,61
zkušební	získání nových zkušeností	5,01	4,72	4,69
kariérní	zkušenost do životopisu	5,36	4,86	4,53
sociální	udělat dojem na své blízké, kteří jsou dobrovolníci	4,53	4,68	5
normativní	pocit občanské povinnosti	3,08	3,17	3,29
hédonistická	baví je to	5,51	5,71	5,3

Zdroj: vlastní analýza

4.4 Závěrečná diskuse

Na tomto místě jsem se rozhodla pro přehlednost zrekapitulovat výstupy výzkumu a zároveň tak podat přímé vyjádření ke konkrétním hypotézám – tedy závěr, zda se potvrdily či nikoliv.

H1: Nejvyšší míru dobrovolnické participace vykazují studenti humanitního oboru

Studenti všech tří oborů vykazovali velmi podobnou míru dobrovolnické participace (v rozmezí 23 – 28%) a chí-kvadrát test neprokázal statisticky významný vztah mezi dobrovolnictvím a oborem studia. Hypotéza se tedy nepotvrdila – studenti humanitního oboru vykazují stejnou míru dobrovolnické participace jako studenti ostatních oborů.

Výsledek tak vyšel v rozporu s výstupem Clare Holdsworth (2010), v jejímž výzkumu studenti sociálních věd, které ztotožňují se studenty humanitního zaměření, prokazovali výrazně vyšší dobrovolnickou participaci oproti studentům strojírenství, obchodu a dalším oborům. Odlišný výsledek v mé práci může být způsoben jednak možným rozdílem mezi Českou republikou a Velkou Británií v oblasti dobrovolnictví, jednak i

tím, že autorčini respondenti z oboru sociálních věd nemusejí přímo odpovídat oboru humanitnímu.

H2: Studenti všech oborů se věnují dobrovolnictví převážně nárazově a nepravidelně

Tato hypotéza se potvrdila. Respondenti, kteří se dobrovolnický angažují, svou dobrovolnickou činnost provozují převážně nepravidelně a nárazově nezávisle na oboru studia. Převaha nárazového a nepravidelného dobrovolnictví nad dobrovolnictvím pravidelným se ukázala tří až pětinasobná. Rozdíl ve frekvenci dobrovolnické participace mezi obory se neprokázal jak v období studia, tak ani před studiem vysoké školy – v obou případech se studenti všech oborů angažují z velké většiny nárazově.

Výsledek vyšel v souladu s výzkumem Friče a Pospíšilové (2010), kteří ve výzkumu dobrovolnictví v České republice zjistili, že mladí lidé ve věku 15 – 24 let se dobrovolnický angažují převážně v aktivitách, které se odehrávají pouze několikrát do roka. Stejně tak Lesley Hustinx (2004 IN Frič, Pospíšilová, 2010) popisuje mladého dobrovolníka jako nepravidelného, krátkodobého a málo intenzivního.

H3: Studenti humanitního oboru se na rozdíl od studentů ostatních oborů během studia dobrovolnický angažují více než před nástupem na vysokou školu

Tato hypotéza se nepotvrdila. Studenti všech tří oborů se více angažovali před nástupem na vysokou školu, a to ve velmi podobné míře, vždy zhruba o 20% více než po nástupu na vysokou školu. Není tedy překvapením, že chí-kvadrát test nepotvrdil statisticky významný vztah mezi oborem studia a dobrovolnictvím před studiem na vysoké škole, stejně jako tomu bylo i u vztahu oboru studia a dobrovolnictví během studia. Domnění, že studenty humanitního oboru v dobrovolnické participaci podporují v tomto duchu orientované předměty, které se na Fakultě humanitních studií vyučují, se neprojevovalo jako pravdivé.

H4: Studenti všech oborů se dobrovolnický angažují nejvíce ve starých zájmových a advokačních organizacích

Tato hypotéza se potvrdila, neboť dobrovolníci ze všech oborů prokázali největší účast v činnosti v rámci starých zájmových organizací (u studentů humanitního oboru nad 60% dobrovolníků, v případě ekonomického a technického oboru dokonce nad 80%

dobrovolníků). Tento závěr koresponduje s výsledky výzkumu Friče a Pospíšilové (2010), kteří při zkoumání mladých lidí ve věku 15 – 24 let dospěli ke stejnému závěru. Nicméně u studentů humanitního oboru nebyl rozdíl mezi participací ve starých zájmových organizacích a ostatních typech organizací tak propastný jako u dalších oborů. Oproti studentům ekonomického a technického oboru prokázali vysokou angažovanost zejména v nových servisních organizacích (50%), kde chí-kvadrát test identifikoval statisticky významný rozdíl mezi výsledky jednotlivých oborů. Vysokou míru angažovanosti studentů Fakulty humanitních studií skrze nové servisní organizace zjistila také Kristýna Lánská (2013), s jejímž výzkumem je tedy můj výsledek v souladu. Frič a Pospíšilová však vysokou míru dobrovolnictví v nových servisních organizacích přisuzují osobám staršího věku, než jsou studenti a s jejich výzkumem tedy v tomto ohledu mé výsledky nekorespondují.

H5: Studenti všech oborů se zapojují více do neformálního dobrovolnictví než do formálního

Tato hypotéza se potvrdila. U všech tří typů studijního zaměření se neformální dobrovolnická participace ukázala zhruba dvojnásobná oproti participaci formální, což souhlasí s výzkumem Friče a Pospíšilové (2010), kteří v České republice zjistili obecně vyšší neformální, než formální participaci. Nicméně procento neformálních dobrovolníků v jejich výzkumu vyšlo nižší (30 %) oproti mým 50%, což může být zdůvodněno životem studentů na koleji, kde je vzájemná výpomoc velmi častá.

Co se týče typu neformální pomoci, ve všech oborech se prokázala největší angažovanost v běžné sousedské výpomoci. Chí-kvadrát test prokázal statisticky významný vztah mezi oborem studia a sousedskou výpomocí a lze tedy říci, že nejvíce lidem ve svém sousedství pomáhají studenti ekonomického oboru, následováni studenty humanitního oboru a nejméně takto pomáhají studenti technického oboru.

Mezi formálním a neformálním dobrovolnictvím se podle chí-kvadrát testu projevila u studentů humanitního a technického oboru statisticky významný vztah mezi formální a neformální dobrovolnickou participací a tedy studenti těchto oborů, kteří se angažují formálně, se s velkou pravděpodobností angažují také neformálně.

H6: Studenti humanitního oboru se zapojují do neformálního dobrovolnictví více než studenti ostatních oborů.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Studenti všech oborů prokázali velmi podobnou míru neformální dobrovolnické participace, která se pohybovala okolo 50%. Ani chí-kvadrát test tedy neprokázal statisticky významný rozdíl mezi mírou dobrovolnictví jednotlivých oborů. Přestože by se dalo předpokládat, že studenti, kteří se podle výzkumu Šmídové, Vávry a Čížka (2010) vyznačují solidaritou a úsilím o sociální spravedlnost, budou ve svém okolí pomáhat více, tento předpoklad se nepotvrdil.

H7: Studenti, kteří jsou členy nějakého klubu, spolku či sdružení, které funguje jako nezisková organizace, jsou s velkou pravděpodobností také dobrovolníky, nezávisle na oboru studia.

Hypotéza se potvrdila. U všech oborů prokázal chí-kvadrát test významnou závislost mezi formálním dobrovolnictvím a členstvím a tedy studenti, kteří jsou členy některé neziskové organizace, jsou s velkou pravděpodobností také dobrovolníky. Tento výsledek vyšel souhlasně s výzkumem Clare Holdsworth (2010), která ve svém výzkumu dospěla ke stejnému závěru.

H8: Studenti humanitního oboru jsou k dobrovolnictví motivováni altruistickými hodnotami více než studenti ostatních oborů.

Tato hypotéza se nepotvrdila, jelikož mezi jednotlivými obory se váha, kterou studenti přikládali altruistické motivaci, nelišila a tedy ani ANOVA test neprokázal statisticky významný rozdíl. Můj předpoklad, že na základě solidární hodnotové orientace s důrazem na sociální spravedlnost, která se projevila ve výzkumu Šmídové, Čížka a Vávry u studentů pedagogické fakulty (kterou jsem ve výzkumu zaměnila za fakultu humanitní), budou studenti humanitního oboru motivováni altruisticky více než studenti ostatních oborů, se tedy nepotvrdil.

Oproti očekávání však studenti humanitního oboru prokázali větší důraz na kariérní funkci či motivaci k dobrovolnictví než ostatní fakulty. To je pravděpodobně způsobeno tím, že tito studenti se častěji uplatňují právě v oblastech sociální práce, v neziskovém sektoru apod., kde jim zkušenost s dobrovolnictvím může být pro získání zaměstnání i pro nabrání potřebných kariérních zkušeností velmi potřebná. To je v souladu s předpokladem Clare Holdsworth (2010), která si tímto způsobem vysvětluje vysokou

dobrovolnickou participaci studentů lékařství, sociálních věd a dalších oborů, která se v jejím výzkumu však, na rozdíl od mého výzkumu, ukázala jako vyšší než participace studentů z technicky orientovaných oborů.

H9: Studenti ekonomického oboru jsou k dobrovolnictví hédonisticky motivováni více než studenti ostatních oborů.

V tomto případě se, stejně jako v předchozím případě, hypotéza nepotvrdila, neboť studenti všech oborů hodnotili hédonistickou motivaci k dobrovolnictví stejně a ani ANOVA test tedy neprokázal statisticky významný rozdíl mezi výsledky. Můj předpoklad, že na základě hédonistické hodnotové orientace, která se projevila ve výzkumu Šmídové, Čížka a Vávry u studentů ekonomické fakulty, budou studenti ekonomického oboru motivováni hédonisticky více než studenti ostatních oborů, se tedy nepotvrdil.

H10: Studenti technického oboru jsou k dobrovolnictví motivováni kariéerně více než studenti ostatních oborů.

Ani v tomto případě se hypotéza nepotvrdila. Zde ANOVA test prokázal statisticky významný rozdíl mezi studijními obory, avšak u technického zaměření se kariéerní motivace k dobrovolnictví projevila oproti ostatním zaměření jako nejslabší. Nejvíce jsou kariéerně k dobrovolnictví motivováni studenti humanitního oboru (viz hypotéza 8). Můj předpoklad, že na základě výrazné kariéerní hodnotové orientace, která se projevila ve výzkumu Šmídové, Čížka a Vávry u studentů technické fakulty, budou studenti technického oboru motivováni kariéerně více než studenti ostatních oborů, se tedy nepotvrdil.

H11: Dobrovolnictví osob z referenční skupiny jedince silně motivuje k dobrovolnické participaci bez ohledu na studijní zaměření.

Tato hypotéza se potvrdila. Mezi mírou dobrovolnictví všech studentů nezávisle na oboru studia a osob z jejich referenční skupiny se v chí-kvadrát testu ukázal výrazně statisticky významný vztah. Jedinou výjimku tvoří studenti humanitního oboru, kteří podle výzkumu nejsou ovlivňováni mírou dobrovolnické participace svým sourozenců, jinak se ve všech oborech ukázala významná souvislost mezi dobrovolnictvím studentů a jejich rodičů, sourozenců i přátel. Lze tedy říci, že celý výzkum motivace studentů k dobrovolnictví silně koresponduje s výsledkem Julie Francis (2009), která dospěla jednak k silnému

vztahu mezi mírou dobrovolnictví studentů a osob z jejich referenční skupiny a jednak ve výzkumu zamítla použití „Inventáře funkcí dobrovolnictví“ Claryho a kol. (1998) pro jeho nestabilitu. To jsem musela učinit také, jelikož se tento model pro mou výzkumnou populaci rovněž neprojevil jako stabilní a tedy ani vhodný k hodnocení motivace studentů k dobrovolnictví.

5. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo porovnání dobrovolnické participace a motivace k dobrovolnictví studentů tří vybraných studijních oborů. Jednalo se konkrétně o humanitní obor (zastoupený studenty Fakulty humanitních studií UK), ekonomický obor (zastoupený studenty Fakulty podnikohospodářské VŠE) a technický obor (zastoupený studenty Fakulty stavební ČVUT). Ke zjištění odpovědí na výzkumné otázky jsem použila kvantitativní výzkumnou strategii, konkrétně standardizovaný dotazník, který z velké části vycházel z již použitých dotazníků. Dotazníky jsem osobně rozdala v přednáškách či seminářích jednotlivých fakult a po vyplnění respondenty je opět sebrala. K vyhodnocení dotazníku jsem použila programy SPSS a Microsoft Excel.

Co se týče obecných výsledků z hlediska dobrovolnické participace, kde nešlo o porovnávání výsledků mezi obory, ukázala se statisticky významná závislost mezi formální i neformální dobrovolnickou participací studentů na vysoké škole a před nástupem na vysokou školu a tedy studenti, kteří se dobrovolnický angažovali před nástupem na vysokou školu – jak formálně, tak neformálně – se s vysokou pravděpodobností angažují také na vysoké škole a vysokoškolské prostředí tedy nemá na jejich participaci vliv. Statisticky významný vztah se projevil také mezi formálním dobrovolnictvím a členstvím v neziskové organizaci a tedy studenti, kteří jsou členy takových organizací, jsou velmi často také dobrovolníci.

Z výzkumu vyplynulo, že mezi studenty jednotlivých oborů se v oblasti dobrovolnické participace pouze zřídka projevují rozdíly. Všechny tři obory prokázaly velmi podobnou míru dobrovolnické činnosti v rozmezí 23 – 28%, frekvenci konání dobrovolnické činnosti na vysoké škole i před zahájením vysokoškolského studia, podobné rozložení členství v jednotlivých typech neziskových organizací, podobnou míru angažovanosti v neformálním dobrovolnictví, i ve frekvenci konání neformálního dobrovolnictví před i po zahájení vysokoškolského studia. Rozdílné výsledky se projevíly pouze 1) u typu organizace, v rámci níž se studenti dobrovolnický angažují, kde se ukázalo, že studenti humanitního oboru více než studenti ostatních oborů konají dobrovolnickou činnost skrze nové servisní organizace (50% dobrovolníků), do nichž lze zahrnout neziskové organizace poskytující sociální či zdravotní služby nebo workcampy; 2) u typu neformálního dobrovolnictví, kde studenti ekonomického oboru prokázali větší míru sousedské výpomoci (92% neformálních dobrovolníků) než studenti ostatních oborů.

Analýza prokázala mezioborové rozdíly v bariérách, které studenti vnímají jako překážku v zapojení se do dobrovolnictví nebo v tom, aby se angažovali více než doposud. 1) U studentů technického oboru se ukázala bariéra náročného studia výrazně častější (72%) než u studentů ostatních oborů, kdy nejméně často tuto bariéru volili studenti ekonomického oboru (17%). 2) Oproti studentům ostatních oborů prokázali studenti ekonomického oboru častější bariéru v podobě faktu, že je o dobrovolnickou činnost nikdo nepožádal (27%), za studenty ekonomického oboru následovali studenti humanitního oboru (20%) a na posledním místě studenti technického oboru (12%). 3) Studenti humanitního oboru mají oproti ostatním oborům častěji pocit, že v dnešní době si nemohou dovolit pracovat zadarmo (29%), po nich následovali studenty ekonomického oboru (24%) a dále studenty technického oboru (15%). 4) Pro studenty ekonomického oboru je častější překážkou, že nevědí, kde začít (30%), oproti studentům ostatních oborů; kdy za nimi následují studenti humanitního oboru (24%) a na posledním místě studenty technického oboru (11%). Výsledky u ostatních bariér se ukázaly jako velmi podobné. Celkově se jako nejčastější u všech studijních oborů prokázala bariéra „jsem zaneprázdněn/a jinými činnostmi“ (42 – 50%) s výjimkou technického oboru, kde sice tato bariéra byla velmi častá, ale častější bariéru představovalo náročné studium.

Co se týče motivace k dobrovolnictví, zde se rovněž neprojeví téměř žádné rozdíly mezi studenty jednotlivých studijních oborů. Jediný rozdíl se ukázal u kariérní motivace k dobrovolnictví, přičemž pro studenty humanitního oboru se tato motivace ukázala jako důležitější než pro studenty ekonomického a technického oboru, což je pravděpodobně způsobeno tím, že studenti humanitního oboru mohou v neziskové sféře či v sociálních oblastech vzhledem ke svému studijnímu zaměření lépe najít uplatnění než studenti ostatních oborů. Všechny studenty nezávisle na oboru rovněž stejně motivují lidé z jejich referenční skupiny s výjimkou studentů humanitního oboru, na které na rozdíl od ostatních studentů nemají vliv jejich sourozenci. Dobrovolnická aktivita blízkých osob tedy podněcuje k tomu, aby se student sám rovněž zapojil do dobrovolnictví.

Velkým překvapením byla zjištěná nevhodnost „Inventáře funkcí dobrovolnictví“ Claryho a kol. (1998), kde skupiny výroků tvořily různé funkce, které může studentům dobrovolnická činnost poskytovat a které tedy představují motivaci studentů. Škála výroků se prokázala jako nestabilní a nelze z ní tedy vyvozovat žádné závěry. Výzkum motivací k dobrovolnictví tedy prokázal shodné výsledky s výzkumem Julie Francis (2011), týkající se dobrovolnictví studentů, v jejíž analýze se rovněž Claryho inventář

ukázal jako nestabilní a tedy nepoužitelný pro výzkum motivací k dobrovolnictví její výzkumné populace. Stejně jako v mém výzkumu se pak v její práci ukázala úzká souvislost mezi mírou dobrovolnické angažovanosti osob z referenční skupiny studenta a jeho vlastní angažovaností.

V závěru lze říci, že mezi studenty jednotlivých oborů jak z hlediska dobrovolnické participace, tak i motivace k dobrovolnictví neexistují téměř žádné statisticky významné rozdíly, což v praxi znamená, že není nutné, aby neziskové organizace aplikovaly rozdílné strategie pro získávání dobrovolníků z řad studentů různých oborů podle toho, co by je k dobrovolnictví mohlo motivovat s výjimkou studentů humanitního oboru, pro které se ukázala oproti studentům ostatních oborů důležitá motivace kariérní, a jejich participaci by tedy mohlo podpořit zdůraznění kariérního využití. Obecně mají na motivaci studentů dobrovolnickou participovat velký vliv lidé okolo nich, konkrétně jedinci z jejich referenční skupiny, a celkovou participaci studentů by tedy mohla zvýšit situace, kdy by lidé obecně více dobrovolnickou participovali a dobrovolnictví šířili dále mezi své blízké či známé. Z analýzy je patrné, že když má student okolo sebe lidi, kteří se zapojují do dobrovolnictví, je velká pravděpodobnost, že i on sám se bude tímto způsobem angažovat.

Pokud bych měla navrhnout způsob, jak výzkum vylepšit, určitě bych doporučila jej rozšířit na studenty z více studijních oborů, což by poskytlo hlubší vhled do mezioborové komparace dobrovolnické participace a motivace k dobrovolnictví. Rozhodně bych také doporučila nepoužívat k výzkumu motivace k dobrovolnictví mladých lidí hojně užívaný „Inventář funkcí dobrovolnictví“ (VFI) Claryho a kol. z roku 1998, který se v mém výzkumu ukázal jako velmi nestabilní, což může být způsobeno jednak jeho zastaralostí, jednak i jeho pravděpodobnou nevhodností pro populaci studentů či mladých lidí obecně.

6. SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

- Burns, David J., Jane S. Reid, Mark Toncar, Jeffrey Fawcett, a Cynthia Anderson. „Motivations to volunteer: The role of altruism.“ *International Review on Public and Non Profit Marketing*, 3, Prosinec 2006: 79-91.
- Clary, E. Gil, a další. „Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach.“ *Journal of Personality and Social Psychology*, 1998: 1516-1530.
- Disman, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost - Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2002.
- Evans, Elisha, a Joe Saxton. *The 21st Century volunteer - A report on the changing face of volunteering in the 21st Century*. Londýn: nfpSynergy, 2005.
- Francis, Julie E. „The functions and norms that drive university student volunteering.“ *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 15. Prosinec 2009: 1-12.
- Frič, Pavol, a Tereza Pospíšilová. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010.
- Grönlund, Henrietta, a další. *Cultural Values and Volunteering: A Cross-cultural Comparison of Students' Motivation to Volunteer in 13 Countries*. Springer. 5. Duben 2011.
- Haski-Leventhal, Debbie, a další. *Students' Vocational Choices and Voluntary Action: A 12-Nation Study*. 20. Únor 2008.
- Hendl, Jan. *Přehled statistických metod*. Praha: Portál, 2006.
- Lánská, Kristýna. „Dobrovolnictví studentů - faktory ovlivňující dobrovolnickou participaci.“ *bakalářská práce, FHS UK*, 2010.
- Linhart, J., M. Petrusek, A. Vodáková, a Hana Maříková. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.
- Marada, Radim. „Étos, zájmy, dispozice - O sociálních zdrojích občanství.“ *Lidé města*, 4, 2000: 387-414.
- Merrill, Mary V. „Global Trends and the Challenging for Volunteering.“ *The International Journal of Volunteer Administration*, Červenec 2006: 9-14.
- Penner, Louis, A. „Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: An Interactionist Perspective.“ *Journal of Social Issues*, 2002: 447 - 467.

- Pospíšilová, Tereza. „Dobrovolnictví v kontextu životní dráhy dobrovolníků.“ *Lidé města* 12, 2010: 109-133.
- Prudký, Libor, a kolektiv. *Inventura hodnot*. Praha: Academia, 2010.
- Rochester, Colin, Angela Ellis Paine, a Steven Howlett. *Volunteering and Society in the 21st Century*. Hampshire: PALGRAVE MACMILLAN, 2010.
- Son, Joonmo, a John Wilson. „Using normative theory to explain the effect of religion and education on volunteering.“ *Sociological perspectives* 55 - 3, 2012: 473-499.
- Šmídová, Michaela, Martin Vávra, a Tomáš Čížek. „Hodnotové orientace vysokoškolských studentů na třech typech fakult.“ *AULA*, Únor 2010: 3-13.
- Unger, Lynette S. „Altruism as a motivation to volunteer.“ *Journal of Economic Psychology*, 12, 1991: 71-100.

7. PŘÍLOHA

Dotazník

1) Jste:

- Muž
- Žena

2) Studujete obor:

- Humanitní
- Ekonomický
- Technický

3) Ročník studia:

- 1. ročník
- 2. ročník
- 3. ročník
- 4. ročník

4) Věnoval/a jste se někdy v průběhu svého vysokoškolského studia dobrovolnické činnosti pro nějakou neziskovou organizaci (občanské sdružení, studentský spolek, sportovní sdružení apod.)?

- Ano
- Ne → přejděte na otázku č. 7

5) Vyplňte prosím, pro jaký typ neziskové organizace jste v průběhu studia pracoval/a jako dobrovolník.

***Pozor: vyberte všechny, které odpovídají skutečnosti.**

- Organizace pro ochranu životního prostředí, práv zvířat
- Organizace zaměřené na obhajobu práv a zájmů (občanů, žen, práv menšin, organizace usilující o mír, poskytující humanitární pomoc...)
- Organizace poskytující sociální služby (pomoc starým či postiženým, znevýhodněným dětem...)
- Kulturní organizace (pěvecké, taneční, hudební soubory, ochrana památek, muzea, knihovny...)
- Organizace poskytující zdravotní služby (rehabilitační zařízení, hospic, Červený kříž...)
- Nadace, podpora dobrovolnictví a organizace zprostředkující dobročinnost (charity apod.)
- Církev a náboženské organizace
- Studentské spolky a organizace
- Sportovní klub nebo sdružení
- Sbor dobrovolných hasičů
- Tradiční zájmové organizace (rybáři, pěstitelé, myslivci, včelaři...)
- Mládežnické organizace (Skaut...)
- Workcamp (práce pro místní organizaci v zahraničí)
- Jiné – vyplňte:

6) Jak často se angažujete jako dobrovolník v době studia na vysoké škole?

- Pravidelně, alespoň jednou týdně
- Pravidelně, méně než jednou týdně
- Nárazově, nepravidelně
- Vůbec se jako dobrovolník neangažuji

7) Jak často jste se jako dobrovolník angažoval/a PŘED nástupem na vysokou školu?

- Pravidelně, alespoň jednou týdně
- Pravidelně, méně než jednou týdně
- Nárazově, nepravidelně
- Vůbec jsem se jako dobrovolník neangažoval/a

8) Pomáháte někdy dobrovolně lidem ve Vašem sousedství nebo v místním společenství (př. kolej, sídliště, NIKOLIV RODINA) bez toho, aby Vaši pomoc zprostředkovala nějaká organizace?

- Ano
- Ne → přejděte na otázku č. 11

9) Pokud takto dobrovolně pomáháte, aniž by Vaši pomoc zprostředkovala nějaká organizace, jedná se o pomoc:

***Pozor: vyberte všechny, které odpovídají skutečnosti.**

- nemocnému či bezmocnému člověku/lidem
- člověku/lidem, kteří sami neuměli získat to, na co měli nárok (př. domoci se svých práv)
- ve formě běžné sousedské výpomoci (domácí práce, zalévání květin, hlídání dětí či domácích zvířat, doprava, nákupy...)
- ve formě práce ve prospěch životního prostředí všech
- pomáhal/a jsem jinak – vyplňte:

10) Jak často od začátku studia na VŠ dobrovolně pomáháte lidem z Vašeho místního společenství či sousedství nezávisle na nějaké organizaci?

- Pravidelně, alespoň jednou týdně
- Pravidelně, méně než jednou týdně
- Nárazově, nepravidelně
- Vůbec tímto způsobem nepomáhám

11) Jak často jste dobrovolně pomáhal/a lidem z Vašeho místního společenství či sousedství nezávisle na nějaké organizaci PŘED studiem na VŠ?

- Pravidelně, alespoň jednou týdně
- Pravidelně, méně než jednou týdně
- Nárazově, nepravidelně
- Vůbec jsem tímto způsobem nepomáhal/a

12) Jste členem nějaké neziskové organizace (občanského sdružení, studentského spolku, sportovního sdružení apod.)?

- Ano
- Ne → přejděte na otázku č. 14

13) Vyplňte prosím typ organizace, ve které jste členem (nebo ve které jste byl/a členem v době studia na vysoké škole)

***Pozor: vyberte všechny, které odpovídají skutečnosti.**

- Organizace pro ochranu životního prostředí, práv zvířat
- Organizace zaměřené na obhajobu práv a zájmů (občanů, žen, práv menšin, organizace usilující o mír, poskytující humanitární pomoc...)
- Organizace poskytující sociální služby (pomoc starým či postiženým, znevýhodněným dětem...)
- Kulturní organizace (pěvecké, taneční, hudební soubory, ochrana památek, muzea, knihovny...)
- Organizace poskytující zdravotní služby (rehabilitační zařízení, hospic, Červený kříž...)
- Nadace, podpora dobrovolnictví a organizace zprostředkující dobročinnost (charity apod.)
- Církev a náboženské organizace
- Studentské spolky a organizace
- Sportovní klub nebo sdružení
- Sbor dobrovolných hasičů
- Tradiční zájmové organizace (rybáři, pěstitelé, myslivci, včelaři...)
- Mládežnické organizace (Skaut...)
- Workcamp (práce pro místní organizaci v zahraničí)

14) V čem v současnosti vidíte překážku k tomu, abyste se stal/a dobrovolníkem nebo abyste se mohl/a dobrovolnický angažovat více?

***Pozor: Vyberte všechny důvody, které odpovídají skutečnosti**

- příliš náročné studium
- vedle studia musím hodně pracovat
- nikdo mě nepožádal, abych se zapojil/a
- mám pocit, že v dnešní době si nemohu dovolit pracovat zadarmo
- mám zdravotní problémy
- mám rodinné problémy
- jsem příliš zaneprázdněn/a jinými činnostmi
- mám pocit, že o to nikdo nestojí
- nevím, kde začít
- nemám zájem
- necítím žádnou překážku

15) Jak často se dobrovolnický angažují Vaši rodiče nebo lidé, kteří Vás vychovávali?

- Pravidelně, alespoň jednou týdně
- Pravidelně, méně než jednou týdně
- Nárazově, nepravidelně
- Vůbec se jako dobrovolníci neangažují
- Nevím

16) Jak často se dobrovolnický angažují Vaši sourozenci?

- Pravidelně, alespoň jednou týdně
- Pravidelně, méně než jednou týdně
- Nárazově, nepravidelně
- Vůbec se jako dobrovolníci neangažují
- Nevím / nemám sourozence

17) Jak často se dobrovolnický angažují Vaši nejbližší přátelé?

- Pravidelně, alespoň jednou týdně
- Pravidelně, méně než jednou týdně
- Nárazově, nepravidelně
- Vůbec se jako dobrovolníci neangažují
- Nevím

18) Co podle Vás mladé lidi (např. Vaše spolužáky) může motivovat k tomu, aby se stali dobrovolníky? Ohodnoťte následující motivace podle toho, do jaké míry si myslíte, že jsou pro dobrovolníky relevantní. 1 = není vůbec relevantní, 7 = velmi relevantní

	1	2	3	4	5	6	7
Pomoc někomu, kdo to potřebuje	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Získání nových zkušeností	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Seznámení s novými lidmi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobrá zkušenost do životopisu pro budoucí hledání zaměstnání	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zmírnění nepříjemných pocitů, únik od problémů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobry pocit ze sebe sama	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pocit občanské povinnosti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jejich přátelé či blízcí jsou dobrovolníci	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Baví je to	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

19) JEN PRO DOBROVOLNÍKY:**Ohodnoťte následující výroky podle toho, do jaké míry jsou pro Vás relevantní z hlediska motivace k dobrovolnictví.****1 = vůbec není relevantní, 7 = velmi relevantní**

	1	2	3	4	5	6	7
Dobrovolnictví mi může pomoci dostat se na místo, kde bych chtěl/a pracovat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Moji přátelé dobrovolničí	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zajímám se o ty, kteří mají v životě méně štěstí než já	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Díky dobrovolnictví si odpočinu od shonu běžného života	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lidé, na kterých mi záleží, chtějí, abych dobrovolničil/a	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Díky dobrovolnictví se cítím důležitý/á	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lidé, které znám, se zajímají o práci pro komunitu, ve které žijí	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Můžu se věnovat nějaké zajímavé činnosti ve svém volném čase	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nehledě na to, jak špatně se zrovna cítím, dobrovolnická práce mi pomáhá na to nemyslet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vážně se zajímám o oblast, ve které se angažuji jako dobrovolník	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Díky dobrovolnictví se necítím tak osaměle	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Můžu si sehnat kontakty, které mi mohou pomoci v kariéře	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jsem přesvědčen/a, že dobrovolnictví je mou občanskou povinností	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Díky dobrovolnické činnosti se necítím tak provinile za to, že mám v životě větší štěstí než ostatní	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Můžu se dozvědět více o věci, které se dobrovolnický věnuji	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobrovolnictví zvyšuje mé sebevědomí	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
K dobrovolnictví mě vede náboženské přesvědčení	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobrovolnictví mi umožňuje získat nový pohled na věci	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobrovolnictví mi umožňuje poznat jiné kariérní možnosti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Činnost, kterou dobrovolnický dělám, mě jednoduše baví.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Soucítím s lidmi v nouzi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lidé, kteří mi jsou blízcí, kladou velký důraz na práci pro komunitu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Dobrovolnictví mi umožňuje vzdělávání praktickými zkušenostmi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Věřím, že je důležité ostatním pomáhat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Díky dobrovolnictví můžu splatit svůj dluh vůči společenství lidí, do něhož patřím	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobrovolnictví mi pomáhá překonat osobní problémy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Věřím, že mi dobrovolnictví pomůže uspět v profesi, kterou jsem si vybral/a	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Můžu udělat něco pro věc, která je pro mě důležitá	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobrovolnictví je důležitou aktivitou pro lidi, které dobře znám	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobrovolnictví je dobrý způsob, jak uniknout vlastním problémům	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Věřím, že mě dobrovolnictví naučí, jak jednat s různými typy lidí	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Díky dobrovolnictví se cítím potřebný/á	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Díky dobrovolnictví si sebe sama více vážím	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zkušenost s dobrovolnictvím bude dobře vypadat v životopisu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dobrovolnictví je způsob, jak si najít nové přátele	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Díky dobrovolnictví můžu poznat své silné stránky	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐